

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені
адмірала Макарова
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського

Кафедра початкової освіти

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри Якименко С.І.

«01» травня 2025р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

зі спеціальності 013 Початкова освіта

на тему:

**«ІНТЕГРОВАНЕ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ
ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ»**

Виконала: студентка 6871м групи

 Ніколенко Д.Ю.
(підпис)

Керівник роботи:

кандидатка педагогічних наук, ст.викладач

 Бреславська Г.Б.
(підпис)

Миколаїв 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова
Навчально-науковий педагогічний інститут імені В.О. Сухомлинського

Кафедра початкової освіти

Спеціальність 013 Початкова освіта

Освітня програма «Початкова освіта»

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

Тимченко А.А.

 (підпис)

«25» вересня 2024 р.

ЗАВДАННЯ

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту Ніколенко Дар'ї Юріївні

1. Тема роботи: «Інтегроване навчання в контексті мовної освіти здобувачів початкової школи»

Керівник роботи *к.п.н., ст.викладач Бреславська Г.Б.*

Затверджені наказом ректора №1383-уч. від «26» листопада 2025 року

2. Термін подання роботи: до 01.12.2025 р.

3. Вихідні дані по роботі: фахова література, довідники, матеріали конференцій, репозитарій університету.

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів)

Розділ 1. Теоретичні засади формування медіаграмотності в початковій школі

Розділ 2. Експериментальне дослідження формування медіаграмотності здобувачів початкової освіти засобами мовно-літературної освіти

5. Перелік презентаційних матеріалів виконаний в програмі Power Point загальною кількістю 17 слайдів.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
Вступ	Бреславська Г.Б.	25.09.2024 р.	15.10.2024 р.
Розділ I	Бреславська Г.Б.	16.10.2024 р.	25.12.2024 р.
Розділ II	Бреславська Г.Б.	03.01.2025 р.	10.06.2025 р.
Висновки	Бреславська Г.Б.	01.09.2025 р.	01.11.2025 р.

7. Дата видачі завдання: 25.09.2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
1	Вивчення літературних джерел з предмету дослідження	Вересень 2024	Виконано
2	Складання розгорнутого плану магістерської роботи та ознайомлення керівника з планом кваліфікаційної роботи	Вересень 2024	Виконано
3	Написання розділу 1	Вересень 2024	Виконано
4	Написання розділу 2	Жовтень 2024	Виконано
5	Оформлення магістерської роботи	Грудень 2025	Виконано
6	Передача магістерської роботи рецензенту для рецензування	Грудень 2025	Виконано
7	Передача магістерської роботи науковому керівникові для написання відгуку	Грудень 2025	Виконано
8	Попередній захист магістерської роботи	01.12.2025	Виконано
9	Захист магістерської роботи	24.12.2025	Виконано

Студент = Ніколенко Д.Ю.

Керівник роботи = Бреславська Г.Б.
(підпис)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	7
1.1. Сутність та концептуальні основи інтегрованого навчання в початковій школі	7
1.2. Значення мовної освіти у формуванні ключових компетентностей молодших школярів	18
1.3. Методологічні підходи до реалізації інтегрованого навчання в контексті мовної освіти	32
Висновки до I розділу	41
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	43
2.1. Організація та методика проведення констатувального експерименту	43
2.2. Педагогічні умови та модель впровадження інтегрованого навчання у мовній освіті молодших школярів	54
2.3. Аналіз результатів формульовального експерименту щодо ефективності інтегрованого навчання	59
Висновки до II розділу	68
ВИСНОВКИ	71
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

Анотація

Ніколенко Д.Ю. У магістерській роботі досліджено проблему інтегрованого навчання в контексті мовної освіти здобувачів початкової школи. Актуальність дослідження зумовлена сучасними освітніми трансформаціями, упровадженням Концепції Нової української школи та необхідністю формування в молодших школярів ключових компетентностей, зокрема мовленнєвих, комунікативних і соціальних, на засадах цілісного й компетентнісного підходів.

У роботі проаналізовано сутність і концептуальні основи інтегрованого навчання, визначено значення мовної освіти у формуванні ключових компетентностей молодших школярів, охарактеризовано методологічні підходи до реалізації інтегрованого навчання в початковій школі. Обґрунтовано педагогічні умови та розроблено модель упровадження інтегрованого навчання у мовній освіті учнів початкових класів.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів, розробленої моделі та методичних рекомендацій у практичній діяльності вчителів початкової школи, а також у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів.

Ключові слова: інтегроване навчання, мовна освіта, початкова школа, ключові компетентності, мовленнєва компетентність, Нова українська школа.

ANNOTATION

Nikolenko D.Y. The master's thesis examines the issue of integrated learning in the context of language education of primary school learners. The relevance of the study **is determined by** contemporary educational transformations, the implementation of the Concept of the New Ukrainian School, and the need to develop key competencies in younger learners, particularly speech, communicative, and social competencies, based on holistic and competence-oriented approaches.

The study analyzes the essence and conceptual foundations of integrated learning, determines the role of language education in the formation of key competencies of primary school pupils, and characterizes methodological approaches to the implementation of integrated learning in primary education. Pedagogical conditions are substantiated, and a model for the implementation of integrated learning in the language education of primary school pupils is developed.

The practical significance of the research lies in the possibility of applying the obtained results, the developed model, and methodological recommendations in the professional practice of primary school teachers, as well as in the process of professional training of future educators.

Keywords: integrated learning, language education, primary school, key competencies, speech competence, New Ukrainian School.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку освітньої галузі передбачає глибоке реформування системи початкової освіти відповідно до європейських стандартів, які орієнтують навчальний процес на формування компетентної, творчої та соціально активної особистості. У центрі цих змін — підготовка учня, здатного до критичного мислення, самореалізації, ефективної комунікації та відповідального прийняття рішень. Особливе місце у цьому процесі посідає мовна освіта, адже саме вона забезпечує гармонійний розвиток молодших школярів, формує основи їх інтелектуального, емоційного та соціального становлення.

Від рівня сформованості мовленнєвих умінь і навичок залежить не лише подальша успішність учнів у вивченні всіх навчальних дисциплін, а й їхня здатність адаптуватися до різноманітних соціальних ситуацій, будувати продуктивні взаємини та активно брати участь у суспільному житті. Уміння висловлювати власні думки, аналізувати інформацію й вести конструктивний діалог є фундаментальними для розвитку ключових компетентностей молодшого школяра.

Одним із ефективних шляхів оптимізації освітнього процесу та підвищення його практичної значущості є **інтегроване навчання**. Воно передбачає цілісне, усвідомлене засвоєння матеріалу на основі міжпредметних зв'язків, що дає змогу учням побачити природну взаємозалежність знань із різних галузей, застосовувати їх у реальних навчальних і життєвих ситуаціях. Такий підхід сприяє активізації пізнавальної діяльності, розвитку творчого мислення та формуванню стійкого інтересу до навчання.

Інтегроване навчання в початковій школі є інноваційною освітньою технологією, яка відповідає сучасним тенденціям розвитку освіти. Такий підхід сприяє не лише формуванню ключових компетентностей, а й розвитку творчого потенціалу, когнітивних здібностей та комунікативних навичок учнів. Особливо важливою є роль інтегрованого навчання у мовній освіті,

оскільки воно дозволяє створювати ситуації практичного застосування мовних знань у різних навчальних контекстах.

У сучасних умовах впровадження Концепції Нової української школи, що ґрунтується на положеннях Закону України «Про освіту», Закону України «Про повну загальну середню освіту», Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» та Державного стандарту початкової освіти [66; 67; 68; 69], виникає необхідність розробки та апробації нових методичних підходів до навчання, які забезпечуватимуть комплексний розвиток мовленнєвих компетентностей учнів. Таким чином, дослідження теоретичних засад, педагогічних умов та методичних аспектів інтегрованого навчання в контексті мовної освіти здобувачів початкової школи є актуальним та перспективним напрямом педагогічної науки.

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської роботи є теоретичне обґрунтування, розробка та експериментальна перевірка ефективності інтегрованого навчання у процесі мовної освіти здобувачів початкової школи.

Для досягнення поставленої мети визначено такі **завдання**:

- розкрити сутність та концептуальні основи інтегрованого навчання в початковій школі;
- визначити значення мовної освіти у формуванні ключових компетентностей молодших школярів;
- дослідити методологічні підходи до реалізації інтегрованого навчання в контексті мовної освіти;
- організувати та обґрунтувати методику проведення констатувального експерименту;
- розробити педагогічні умови та модель впровадження інтегрованого навчання у мовній освіті молодших школярів;
- проаналізувати результати формуального експерименту щодо ефективності інтегрованого навчання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконано в межах наукової теми кафедри початкової освіти Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова «Теоретико-методичні засади наступності в освітньому процесі дошкільної та початкової освіти» (0124U001819) січень 2024 р. – грудень 2025 р .

Об'єктом дослідження є процес мовної освіти здобувачів початкової школи в умовах інтегрованого навчання.

Предметом дослідження є педагогічні умови, методи та модель реалізації інтегрованого навчання у мовній освіті молодших школярів.

Методи дослідження. У процесі роботи було використано комплекс методів дослідження, що дозволили всебічно проаналізувати проблему інтегрованого навчання в контексті мовної освіти здобувачів початкової школи.

Теоретичні методи включали аналіз наукової літератури, систематизацію, узагальнення та порівняння, що дало змогу визначити концептуальні основи інтегрованого навчання, його значення для розвитку мовної компетентності учнів та методологічні підходи до його реалізації.

Емпіричні методи передбачали педагогічне спостереження, анкетування, бесіди, тестування та аналіз результатів навчальної діяльності учнів, що допомогло оцінити рівень сформованості мовних навичок молодших школярів, їхню мотивацію до навчання та ефективність застосування інтегрованого підходу.

Експериментальні методи охоплювали проведення констатувального та формувального педагогічного експерименту, спрямованого на вивчення впливу інтегрованого навчання на мовний розвиток учнів та обґрунтування педагогічних умов його ефективного впровадження.

Експериментальна база дослідження. Педагогічний експеримент проводився на базі Миколаївської школи № 7 Миколаївської міської ради Миколаївської області.

Організація експерименту здійснювалась у три етапи.

Перший — організаційно-підготовчий етап, під час якого було проведено аналіз психолого-педагогічної та методичної літератури з проблеми інтегрованого навчання та мовної освіти молодших школярів, визначено критерії та показники сформованості мовленнєвих умінь учнів, здійснено різнобічне вивчення умов освітнього середовища та проведено первинну діагностику рівня сформованості мовних і комунікативних компетентностей молодших школярів.

Другий — творчо-практичний етап передбачав упровадження розробленої авторської моделі інтегрованого навчання у мовну освіту. На цьому етапі було проведено серію занять з використанням міжпредметних зв'язків, інтерактивних методів, проєктної та ігрової діяльності, а також організовано мовленнєві ситуації, спрямовані на розвиток комунікативних, творчих та аналітичних умінь учнів.

Третій етап — контрольнo-корекційний включав повторну діагностику рівня мовленнєвого розвитку та оцінювання динаміки сформованості компетентностей учнів після впровадження інтегрованого навчання. На цьому етапі здійснено аналіз отриманих результатів, їх порівняння з даними констатувального етапу та формулювання висновків щодо ефективності запропонованої моделі.

Наукова новизна дослідження. Наукова новизна роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці педагогічних умов інтегрованого навчання в мовній освіті здобувачів початкової школи. Визначено ефективні методи та моделі інтеграції навчальних дисциплін, розроблено методичні рекомендації для практичного використання.

Практичне значення дослідження. Результати дослідження можуть бути використані вчителями початкової школи, методистами та викладачами педагогічних закладів освіти для удосконалення методики викладання мовних дисциплін на основі інтегрованого підходу. Розроблені методичні

рекомендації сприятимуть підвищенню якості мовної освіти та формуванню ключових компетентностей молодших школярів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було оприлюднено у доповідях автора на науково-практичних конференціях і семінарах (всеукраїнського та міжнародного рівня), а також на засіданнях кафедри початкової освіти Навчально-наукового педагогічного інституту імені В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (2024–2025 рр.). За матеріалами дослідження підготовлено [кількість] одноосібні(их) публікації(й) автора у збірниках наукових праць та матеріалах конференцій.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (71 найменувань) та додатків.

Повний обсяг магістерської роботи становить 92 сторінок, з яких 72 сторінки основного тексту. Робота містить 9 рисунків і 4 таблиць.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

1.1. Сутність та концептуальні основи інтегрованого навчання в початковій школі

Інтегроване навчання є одним із сучасних педагогічних підходів, який спрямований на створення цілісної картини світу в учнів шляхом поєднання змісту різних навчальних дисциплін. Воно передбачає комплексний підхід до засвоєння знань, коли інформація подається не розрізненими частинами, а у взаємозв'язку, що сприяє глибшому розумінню навчального матеріалу та його застосуванню в різних контекстах.

Основною ідеєю інтегрованого навчання є усунення штучного поділу знань на окремі дисципліни, оскільки в реальному житті інформація існує у взаємопов'язаному вигляді. Це дозволяє учням краще розуміти складні процеси та явища, формує системне мислення, розвиває аналітичні здібності та вміння критично оцінювати інформацію. Інтеграція також сприяє розвитку міжпредметних зв'язків, що забезпечує більш ефективне використання знань у різних ситуаціях [4].

Сутність інтегрованого навчання полягає у поєднанні змістових, діяльнісних та особистісно орієнтованих компонентів освітнього процесу. Це означає, що навчання базується не лише на передачі знань, а й на розвитку навичок самостійного мислення, творчого підходу до вирішення завдань, комунікативної компетентності та вміння працювати в команді. Такий підхід забезпечує активну участь учнів у навчальному процесі та підвищує їхню мотивацію до здобуття знань.

Інтеграція в освіті може реалізовуватися через різні форми: міжпредметні уроки, навчальні проекти, тематичні дні або тижні, об'єднання змісту кількох дисциплін у межах одного навчального курсу. Наприклад, мовна освіта може інтегруватися з природознавством, математикою,

мистецтвом, історією та іншими предметами, що допомагає учням краще розуміти взаємозв'язки між явищами та поняттями.

Головною метою інтегрованого навчання є не лише забезпечення якісного засвоєння знань, а й формування в учнів здатності до самостійного мислення, аналізу інформації та її практичного застосування. Це особливо важливо в умовах сучасного інформаційного суспільства, де велика кількість даних вимагає критичного осмислення та грамотного використання [2].

Інтегроване навчання є потужним інструментом для підвищення ефективності освітнього процесу. Воно сприяє розвитку особистості, формує ключові компетентності, необхідні для успішної соціалізації та професійного зростання, а також допомагає учням усвідомити практичну цінність здобутих знань.

Ідеї інтегрованого навчання мають глибокі історичні корені, оскільки люди завжди прагнули до цілісного розуміння світу та встановлення взаємозв'язків між різними сферами знань. Ще в античності філософи наголошували на необхідності розглядати навчання як процес, що охоплює різні галузі науки та культури. Зокрема, Сократ підкреслював значення діалогу та критичного мислення, що передбачало встановлення логічних зв'язків між різними поняттями та явищами [49]. Платон у своїх працях розглядав освіту як єдиний процес, у якому знання з різних дисциплін взаємодоповнюють одне одного, формуючи гармонійний розвиток особистості [39]. Арістотель, своєю чергою, розвинув ідею про систематизацію знань та їхню взаємозалежність, що стало передумовою майбутніх інтегративних підходів [1].

В епоху Середньовіччя освітній процес був більш формалізованим і підпорядковувався релігійним канонам, проте навіть у той час у системі освіти зберігалася певна інтеграція. Наприклад, середньовічні університети використовували систему «семи вільних мистецтв», яка об'єднувала граматику, риторику, логіку (тривіум), а також арифметику, геометрію, музику та астрономію (квадривіум). Це свідчило про усвідомлення

важливості комплексного підходу до навчання, хоча воно ще не мало тієї гнучкості, яку інтегроване навчання отримало пізніше.

Значний прорив у розвитку інтеграції в освіті відбувся в епоху Відродження, коли мислителі та педагоги почали активно поєднувати наукові та гуманітарні дисципліни. Леонардо да Вінчі, який був одночасно художником, інженером, вченим і філософом, став символом міждисциплінарного підходу, демонструючи, що наука, мистецтво та технології можуть існувати в тісному взаємозв'язку. Освіта того періоду почала відходити від суто теологічного спрямування й більше орієнтуватися на практичне використання знань, що стало одним із важливих передумов розвитку сучасного інтегрованого навчання [27].

У XIX столітті ідеї інтеграції стали більш системними завдяки працям відомих педагогів. Йоганн Генріх Песталоцці виступав за гармонійний розвиток дитини через поєднання інтелектуального, фізичного та морального виховання. Він стверджував, що навчання має бути практичним і відповідати природним здібностям дитини, а знання мають бути взаємопов'язаними [19]. Фрідріх Фребель, засновник першого дитячого садка, також підкреслював значення цілісного розвитку дитини та застосування ігрових і творчих методів навчання, що заклало основу для майбутніх інтегрованих методик у початковій освіті [50].

У XX столітті інтеграція навчання набула ще більшого значення завдяки теоріям американського філософа та педагога Джона Дьюї. Він наголошував, що освіта має бути не лише теоретичною, а й безпосередньо пов'язаною з життям і практичним досвідом учнів. Його концепція «навчання через діяльність» стала основою багатьох сучасних педагогічних технологій, які сприяють інтеграції знань та розвитку практичних навичок. Дьюї вважав, що учні повинні досліджувати реальні проблеми, що охоплюють різні дисципліни, а не вивчати предмети ізольовано один від одного [12].

Суттєвий розвиток інтегрованого навчання відбувся у другій половині XX століття, коли почали формуватися нові освітні підходи, спрямовані на

поєднання традиційних академічних дисциплін. Було запропоновано такі моделі, як проєктне навчання, тематичне навчання та проблемно-орієнтоване навчання, які ґрунтувалися на використанні інтегративних методів. У цей період активно впроваджувалися міжпредметні уроки, у рамках яких знання з математики, природничих наук, мовознавства, історії та інших дисциплін об'єднувалися для вивчення складних тем.

На сучасному етапі розвитку освіти інтегроване навчання отримало новий імпульс завдяки технологічному прогресу, який значно розширив можливості використання інтерактивних методів навчання. Цифрові технології, мультимедійні ресурси, інтерактивні платформи та засоби віртуальної реальності дозволяють створювати комплексні освітні середовища, що сприяють інтегрованому засвоєнню знань. Використання STEM-освіти (Science, Technology, Engineering, Mathematics) та STEAM-освіти (додається Arts) є яскравим прикладом сучасного підходу до інтеграції в освіті, оскільки вони передбачають поєднання природничих наук, технічних дисциплін та творчості [58].

Історичний розвиток інтегрованого навчання свідчить про його поступове становлення як одного з найважливіших підходів у сучасній педагогіці. Від античних філософських ідей до сучасних цифрових технологій - цей підхід пройшов довгий шлях еволюції, залишаючись актуальним і затребуваним у різних історичних епохах. Сьогодні інтегроване навчання є потужним інструментом для підвищення якості освіти, забезпечуючи всебічний розвиток особистості та формуючи навички, необхідні для успішної адаптації в сучасному світі.

Для ефективної реалізації інтегрованого навчання необхідно дотримуватись певних принципів «рис. 1.1» [6].

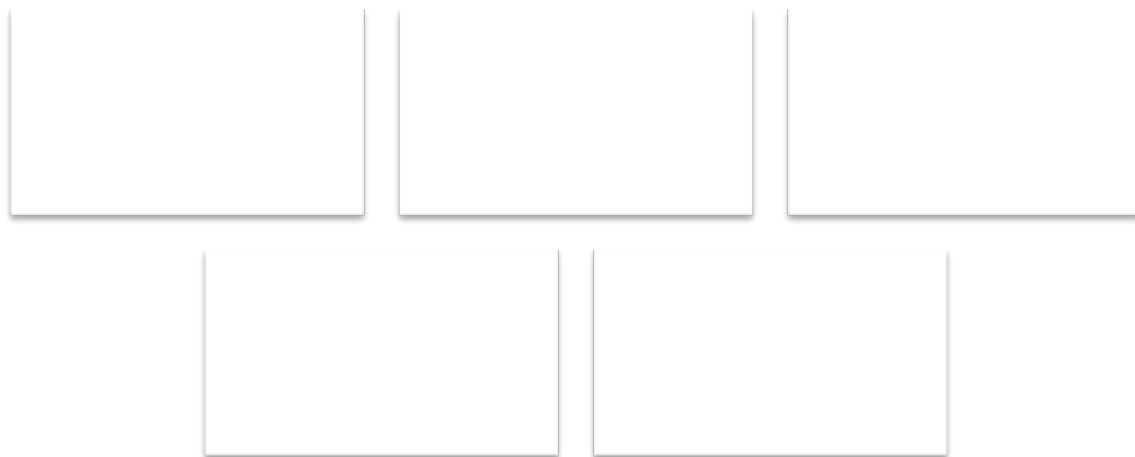

Рис. 1.1. Принципи інтегрованого навчання

Інтегроване навчання ґрунтується на ряді важливих принципів, які забезпечують його ефективність та сприяють гармонійному розвитку учнів. Одним із ключових принципів є принцип цілісності, що передбачає системний підхід до формування знань. Він означає, що навчальний процес організовується таким чином, щоб учні не лише засвоювали окремі факти, а й сприймали інформацію як єдину систему, розуміючи взаємозв'язки між різними аспектами реальності. Це сприяє глибшому осмисленню матеріалу, а також формуванню узагальнених знань, які можна застосовувати в різних контекстах.

Не менш важливим є принцип міжпредметних зв'язків, який передбачає встановлення логічних зв'язків між різними навчальними дисциплінами. Це дозволяє учням краще зрозуміти взаємозалежність явищ і процесів у природі та суспільстві, що сприяє розвитку аналітичного мислення. Наприклад, при вивченні теми «Кліматичні зміни» можна інтегрувати знання з географії, біології, фізики, економіки та екології, що допоможе учням отримати комплексне уявлення про проблему та її наслідки. Завдяки цьому вони не лише запам'ятовують інформацію, а й вчаться бачити її практичне застосування у повсякденному житті [7].

Ще одним важливим принципом є принцип активного навчання, який передбачає залучення учнів до пізнавальної діяльності через використання

інтерактивних методів, дослідницьких підходів, проблемного навчання та інших методик, що сприяють формуванню самостійного мислення. Інтерактивні методи, такі як дискусії, дебати, робота в групах, дозволяють учням висловлювати власні думки, обговорювати та аналізувати різні точки зору, що позитивно впливає на розвиток комунікативних навичок. Крім того, використання проблемного підходу стимулює критичне мислення, оскільки учні самостійно шукають рішення поставлених задач, досліджуючи можливі варіанти відповіді та аналізуючи їхню ефективність.

Одним із базових принципів інтегрованого навчання є принцип науковості та доступності, який передбачає відповідність навчального матеріалу віковим особливостям учнів та рівню їхньої підготовки. Це означає, що інформація, яку отримують учні, має бути не лише правильною з точки зору науки, а й зрозумілою та адаптованою до їхнього рівня сприйняття. Якщо матеріал є занадто складним або подається у формі, яка не відповідає когнітивним можливостям учнів, то процес засвоєння знань може бути неефективним. Саме тому важливо використовувати різноманітні засоби навчання - візуалізації, приклади з реального життя, ігрові методи та експериментальні завдання, що допомагають зробити навіть складні теми більш доступними та цікавими для учнів [2].

Ще одним важливим принципом є принцип практичної спрямованості, який підкреслює необхідність застосування набутих знань у реальних життєвих ситуаціях. Сучасна освіта має бути орієнтована не лише на передачу теоретичних знань, а й на розвиток умінь і навичок, які допоможуть учням адаптуватися до швидко змінюваних умов життя. Наприклад, при вивченні математики важливо не лише розуміти формули, а й вміти застосовувати їх для вирішення реальних задач, таких як фінансове планування чи статистичний аналіз. Так само знання з екології стають корисними тоді, коли учні розуміють, як вони можуть вплинути на збереження навколишнього середовища через свої повсякденні дії.

Принципи інтегрованого навчання спрямовані на формування у учнів не лише знань, а й комплексного світогляду, здатності аналізувати та використовувати отриману інформацію в різних ситуаціях. Завдяки поєднанню різних навчальних дисциплін, активних методів роботи, доступного викладу матеріалу та орієнтації на практичне застосування, інтегроване навчання дозволяє зробити освітній процес більш ефективним, цікавим та корисним для майбутнього розвитку учнів.

Існує кілька основних форм інтегрованого навчання, які застосовуються у початковій школі «рис. 1.2» [3].

Рис. 1.2. Форми інтегрованого навчання

Інтегроване навчання може реалізовуватися у різних формах, які сприяють ефективному засвоєнню знань і розвитку учнів. Кожна з цих форм має свої особливості, але всі вони базуються на поєднанні знань з різних сфер, що допомагає створити цілісну картину світу та зробити навчальний процес більш цікавим і практично спрямованим.

Однією з найпоширеніших форм інтегрованого навчання є міжпредметна інтеграція, яка передбачає об'єднання змісту різних навчальних дисциплін для вивчення спільних тем або проблем. Це дозволяє учням зрозуміти взаємозв'язок між різними галузями знань і сприяє формуванню комплексного мислення. Наприклад, при вивченні теми «Космос» можна інтегрувати знання з природознавства (будова Сонячної

системи), математики (обчислення відстаней між планетами), фізики (закони руху небесних тіл) та історії (розвиток астрономії та космічних досліджень). Такий підхід дозволяє не лише урізноманітнити навчальний процес, а й зробити його більш прикладним та цікавим для учнів [4].

Ще однією важливою формою є внутрішньопредметна інтеграція, яка передбачає поєднання різних аспектів одного предмета. Це особливо актуально для мовного навчання, де необхідно одночасно розвивати лексичні, граматичні та комунікативні навички учнів. Наприклад, при вивченні нової теми з української мови учні не лише запам'ятовують нові слова, а й аналізують їх граматичну будову, виконують вправи на розвиток мовлення та застосовують отримані знання у власних висловлюваннях. Такий підхід сприяє глибшому засвоєнню матеріалу, оскільки знання подаються не ізольовано, а в контексті, що робить їх більш практичними та корисними.

Окреме місце в інтегрованому навчанні займає проєктне навчання, яке базується на виконанні учнями комплексних завдань або проєктів, що вимагають залучення знань із різних дисциплін. Проєктна діяльність дозволяє учням не лише засвоювати нову інформацію, а й розвивати навички дослідження, самостійної роботи, аналізу та критичного мислення. Наприклад, під час роботи над проєктом на тему «Екологічні проблеми мого міста» учні можуть досліджувати екологічний стан місцевості (біологія та екологія), розраховувати рівень забруднення та аналізувати статистичні дані (математика), створювати презентації та статті (українська мова та інформатика), а також розробляти шляхи розв'язання проблеми (громадянська освіта). Такий метод навчання мотивує дітей до активної діяльності, формує відповідальне ставлення до навколишнього світу та розвиває практичні навички [13].

Тематичне навчання є ще однією ефективною формою інтегрованого підходу. Воно передбачає вивчення певної теми через призму різних предметів. Наприклад, тема «Природа» може бути розглянута на уроках української мови (читання творів про природу), природознавства (вивчення

рослинного і тваринного світу), математики (обчислення середньої температури або висоти рослин), мистецтва (створення малюнків та поробок на природничу тематику). Такий підхід допомагає дітям сприймати знання в єдиному контексті, що значно підвищує рівень їх засвоєння та сприяє розвитку допитливості.

Останньою, але не менш важливою формою інтегрованого навчання є використання ігрових технологій. Інтерактивні методи навчання дозволяють зробити освітній процес цікавим і динамічним, сприяючи активній участі дітей у навчальній діяльності. Гра допомагає учням легше засвоювати нову інформацію, розвиває їхню мотивацію до навчання та дозволяє зняти психологічну напругу, яка може виникати під час традиційного навчання. Наприклад, при вивченні теми «Математичні задачі в житті» можна використати рольові ігри, у яких учні виконують завдання, пов'язані з реальними життєвими ситуаціями, такими як покупки в магазині, планування бюджету чи будівництво будинку [14].

Різноманітні форми інтегрованого навчання допомагають зробити освітній процес більш ефективним, цікавим та орієнтованим на реальні потреби учнів. Завдяки поєднанню різних дисциплін, активних методів навчання та інтерактивних технологій учні отримують не лише знання, а й навички, які допоможуть їм у подальшому житті.

Інтегроване навчання має ряд переваг, що роблять його важливим елементом сучасної початкової освіти «рис. 1.3».

Рис. 1.3. Переваги інтегрованого навчання

Інтегроване навчання є потужним підходом до організації освітнього процесу, який націлений на створення цілісного, міжпредметного простору для учнів. Оскільки цей підхід передбачає злиття різних предметних галузей в єдину систему, він сприяє розвитку цілісного світогляду у дітей, допомагаючи їм краще розуміти зв'язки між різними аспектами реальності. Інтеграція навчальних дисциплін стимулює учнів до активної участі в процесі навчання, адже вони бачать практичне застосування теоретичних знань, що підвищує їх мотивацію та зацікавленість [15].

Однією з основних переваг інтегрованого навчання є те, що воно розвиває критичне та творче мислення учнів, адже вони навчаються не просто засвоювати інформацію, а аналізувати її, шукати нестандартні рішення для вирішення комплексних завдань. Завдяки цьому діти здобувають більш глибоке розуміння матеріалу, що також допомагає їм краще засвоювати нові знання.

Крім того, інтегроване навчання забезпечує ефективне використання навчального часу, оскільки уроки поєднують кілька предметів одночасно, що дозволяє зекономити час та зробити процес навчання більш організованим і результативним. Такий підхід також сприяє розвитку комунікативних навичок учнів, оскільки вони часто працюють у групах, взаємодіють між собою, обговорюють ідеї та приймають спільні рішення.

Важливою перевагою є також гнучкість та адаптивність цього підходу, що дозволяє враховувати індивідуальні потреби учнів та адаптувати навчальний процес до їхніх здібностей та інтересів. Це робить навчання більш персоналізованим та зручним для кожного учня [18].

Попри численні переваги, інтегроване навчання стикається з певними труднощами та викликами. Однією з основних проблем є недостатня підготовка педагогів до реалізації інтеграційного підходу. Для ефективного використання цього методу вчителям необхідно володіти відповідними навичками та знаннями, що, на жаль, не завжди є у всіх педагогів. Крім того, розробка навчальних програм та підручників для інтегрованого навчання є складною задачею, оскільки потрібно створити матеріали, які б органічно поєднували різні предмети та відповідали сучасним вимогам освіти.

Іншим викликом є необхідність змін у системі оцінювання навчальних досягнень учнів, оскільки традиційні методи оцінки можуть не відображати справжній рівень знань та навичок, які учні набувають через інтегровані методи навчання. Оцінка стає більш комплексною, оскільки потрібно враховувати не лише теоретичні знання, а й практичні уміння, комунікаційні навички та здатність до критичного мислення.

Також, у деяких закладах освіти існує проблема обмеженої матеріально-технічної бази, що ускладнює впровадження інтегрованих методів навчання. Брак необхідних ресурсів може стримувати ефективне використання сучасних технологій та інструментів, які є важливими для організації інтегрованого навчання [20].

Однак попри ці виклики, перспективи інтегрованого навчання є надзвичайно обнадійливими. З розвитком цифрових технологій та методик активного навчання зростає потенціал для більш широкого впровадження інтегрованого навчання у систему початкової освіти. Перспективи розвитку цього підходу включають не лише покращення якості освіти, а й підвищення рівня залучення учнів до навчального процесу, що є важливим аспектом у формуванні успішних та творчих особистостей.

Інтегроване навчання є ефективним інструментом для розвитку учнів, сприяє формуванню комплексних знань та навичок, підвищує мотивацію до навчання та забезпечує більш цікаву та адаптивну освітню практику. Використання цього підходу дозволяє зробити навчання динамічним, практично орієнтованим та інтерактивним, що є особливо важливим у контексті сучасних освітніх реалій. Попри існуючі труднощі, інтегроване навчання має великий потенціал для подальшого розвитку в сучасній освітній системі.

1.2. Значення мовної освіти у формуванні ключових компетентностей молодших школярів

Мовна освіта є однією з ключових складових загальної освіти, особливо в початковій школі, де вона має фундаментальне значення для формування ключових компетентностей учнів. Вона не тільки забезпечує набуття учнями мовних навичок, а й сприяє розвитку важливих загальних компетенцій, які необхідні для їх подальшого успішного навчання і адаптації в суспільстві.

Мовна освіта є основою для розвитку мовної компетенції, яка є важливою складовою загальної освітньої підготовки учнів. Ця компетенція включає здатність ефективно і свідомо використовувати мову для різних цілей: комунікації, самовираження, засвоєння нових знань, а також для розвитку особистісних якостей. Вивчення рідної мови в поєднанні з основами іноземних мов сприяє не лише оволодінню технічними навичками, такими як розуміння граматичних структур та вивчення лексики, а й розвитку глибшого рівня пізнання та самовираження [55].

Рідна мова є основним інструментом, через який учень пізнає світ. Вона служить базою для розвитку когнітивних і комунікативних здібностей, забезпечує зв'язок із культурною спадщиною та традиціями, а також створює

умови для розвитку критичного мислення. Кожен урок мови є можливістю для дитини не тільки навчитися правильно будувати речення, але й розвивати здатність до вираження власних думок, емоцій та ідей. З часом, завдяки збагаченню словникового запасу, діти навчаються чітко і точно висловлювати свої думки, відстоювати власну точку зору та вести діалог на різні теми.

Вивчення рідної мови в початковій школі має особливу роль у розвитку базових навичок письма і читання, які є необхідними для подальшого навчання в інших дисциплінах. Саме через рідну мову учні опановують навички логічного мислення, що є важливим аспектом у навчанні в цілому. Читання, аналіз текстів, обговорення прочитаного дозволяють дітям навчатися розпізнавати основні ідеї, аргументи, а також розвивати вміння формулювати висновки, що є важливими елементами логічного мислення [21].

Окрім рідної мови, вивчення іноземної мови відіграє важливу роль у розвитку мовної компетенції. Інтеграція іноземних мов у навчальний процес відкриває можливості для кращого розуміння різних культур, традицій та світоглядів. Іноземна мова дозволяє дітям вийти за межі свого звичного культурного середовища, сприяючи розвитку толерантності, відкритості та гнучкості мислення.

Оволодіння іноземною мовою дає можливість не лише покращити комунікативні навички, але й стимулює розвиток когнітивних здібностей, таких як пам'ять, увага, логіка та аналітичне мислення. Вивчення граматики та лексики іноземної мови вимагає від учнів великої концентрації та здатності до систематизації знань, що, у свою чергу, сприяє розвитку загальних навчальних навичок.

Крім того, освоєння іноземної мови відкриває нові горизонти для пізнання та розуміння світу. Діти, які володіють хоча б однією іноземною мовою, мають можливість спілкуватися з людьми з інших культур, знайомитися з літературою, науковими текстами та іншими матеріалами в оригіналі, що значно збагачує їхній світогляд. Ось чому вивчення іноземних

мов є не тільки корисним, а й необхідним етапом у формуванні мовної компетенції дітей [54].

Оволодіння мовою є важливим етапом у розвитку логічного мислення учнів. Мова є не лише інструментом для комунікації, а й основою для організації думок і їх вираження. Завдяки освоєнню мовних структур діти вчаться логічно будувати свої висловлювання, правильно використовувати слова і фрази для чіткого викладення думок.

Наприклад, діти, які розвивають мовні навички, навчаються проводити причинно-наслідкові зв'язки, робити висновки, розпізнавати різні типи аргументів. Вміння формулювати запитання і шукати відповіді на них також є важливим аспектом розвитку мислення через мову. Саме через мовне навчання учні формують здатність до абстрактного і критичного мислення, що має велике значення не лише в освітньому контексті, а й у житті.

Самовираження є важливою складовою частиною розвитку особистості дитини. Мовна компетенція дозволяє дитині вільно і зрозуміло висловлювати свої почуття, емоції, думки і потреби. Вивчення мови дає дітям інструменти для того, щоб бути почутими, а також розуміти, що вони можуть самі керувати процесом комунікації [53].

Мовні навички допомагають дітям здобувати досвід у самовираженні через різноманітні форми комунікації: від усних виступів до письмових творів і проектів. Вони вчаться не лише правильно виражати себе, а й робити це впевнено, аргументовано і осмислено. Вміння чітко висловлювати свої думки та почуття - це важливий етап у становленні дитини як особистості, здатної до самостійного мислення і дії.

Розвиток мовної компетенції є ключовим етапом у формуванні загальних компетентностей учнів. Мовна освіта не тільки дає учням необхідні мовні навички для комунікації, самовираження і навчання, але й сприяє розвитку критичного мислення, логічного і творчого мислення, а також самосвідомості та впевненості. Завдяки вивченню як рідної мови, так і

іноземних мов, діти отримують важливі інструменти для побудови успішної кар'єри, інтеграції в глобальне суспільство та особистісного зростання [51].

Мовна освіта відіграє ключову роль у формуванні комунікативних компетентностей учнів, що є важливою складовою загальної освітньої підготовки. Комунікація в усіх її формах - усній і письмовій, в усіх аспектах - є базовою компетентністю, яку необхідно розвивати з самого початку навчання. Володіння мовними навичками не лише дає дітям можливість ефективно виражати свої думки, але й сприяє розвитку здатності слухати інших, аргументувати свою точку зору та брати участь у дискусіях.

У сучасному світі комунікативні компетентності є необхідними для успішної соціалізації особистості, а також для розвитку її інтелектуальних і творчих можливостей. Мовна освіта є не тільки інструментом для навчання, але й основою для формування громадянської позиції учня, розвитку соціальних зв'язків та ефективної взаємодії з оточуючими. Саме через мовну практику діти вчаться будувати міжособистісні відносини, орієнтуючись на загальноприйняті норми етикету, правила взаємоповаги та обміну думками [47].

Уміння правильно і ясно висловлювати свої думки, вміння будувати логічні, послідовні висловлювання є необхідними для участі в будь-якій комунікативній ситуації. Чи йдеться про усну бесіду, чи письмове спілкування - кожна з цих форм передбачає наявність певного рівня мовної компетенції. Володіння мовою дозволяє дітям не лише передавати свої ідеї, а й слухати й сприймати інформацію від інших, що є важливою частиною навчального процесу.

Однією з найважливіших частин комунікативних компетентностей є здатність брати участь у бесідах і дискусіях. Вивчення рідної та іноземних мов розвиває у дітей уміння взаємодіяти в різних соціальних ситуаціях: від повсякденного спілкування до інтелектуальних і творчих обговорень. У ході таких дискусій учні навчаються не тільки висловлювати власну думку, але й

слухати інших, чітко формулювати свої аргументи та взаємодіяти з іншими людьми для досягнення спільної мети [36].

Участь у дискусіях і бесідах стимулює розвиток критичного мислення, вміння оцінювати інформацію з різних точок зору, а також розвиває навички самовираження і самоповаги. Діти, які вміють висловлювати свої думки в колективі, знаходять більш ефективні способи вирішення проблем та досягнення консенсусу.

Важливою складовою комунікативних компетентностей є розвиток слухових навичок і здатність до сприйняття інформації на слух. Це є необхідною умовою для побудови ефективної комунікації. Слухання є не менш важливим аспектом спілкування, ніж говоріння. Вміння слухати інших і уважно сприймати їхні слова дозволяє дітям не тільки отримувати нові знання, а й вчитися взаємодіяти з оточуючими на основі розуміння їхніх думок та ідей [31].

Формування здатності до активного слухання включає в себе не тільки розуміння почутого, але й здатність до критичного сприйняття інформації. Діти, які володіють цією навичкою, можуть активно реагувати на повідомлення співрозмовників, задавати уточнюючі запитання, висловлювати свої думки в контексті почутого, що сприяє більш глибокому засвоєнню інформації та розвитку аналітичних навичок.

Комунікативні компетентності також включають здатність працювати в команді, взаємодіяти з іншими людьми для досягнення спільної мети. Уміння співпрацювати, прислухатися до думки інших, взаємно підтримувати один одного в процесі виконання завдань - важливі аспекти соціальної адаптації дітей, що формуються через мовну освіту. Взаємодія в групах дозволяє дітям навчатися не лише виражати свої погляди, але й враховувати думки і пропозиції інших, таким чином створюючи умови для колективного розв'язання проблем [17].

Виховання комунікативних компетентностей через мовну освіту є необхідною умовою для розвитку гармонійної особистості, здатної до

ефективного спілкування в різних соціальних контекстах. Розвиток усних та письмових мовних навичок, участь у бесідах, дискусіях, здатність слухати і розуміти інших, а також уміння працювати в команді є важливими компонентами навчального процесу, які формують соціальну, когнітивну та емоційну компетентність учнів. Мовна освіта створює основи для успішної адаптації до сучасного інформаційного суспільства, розвиває критичне мислення і сприяє розвитку відповідальності та самосвідомості дітей.

Мовна освіта відіграє важливу роль у розвитку критичного мислення у дітей, оскільки сприяє формуванню навичок, необхідних для самостійного аналізу інформації та прийняття обґрунтованих рішень. Вивчення мови і літератури не лише дає можливість опановувати граматичні структури, але й стимулює розвиток когнітивних здібностей учнів, таких як аналіз, синтез, порівняння, оцінка та аргументація. Завдяки цьому, діти набувають здатності ставити запитання, знаходити відповіді на складні проблеми і формувати власні переконання, що є основою для розвитку критичного мислення [11].

Через літературні твори учні мають можливість ознайомлюватися з різними точками зору, що сприяє розвитку їхнього емоційного інтелекту та розширенню світогляду. Література надає змогу не лише пізнати нові культури, але й проаналізувати складні моральні ситуації та етичні дилеми, що можуть виникати в житті. Вивчення мотивів персонажів, їхніх вчинків, а також розбір соціальних та особистісних конфліктів, дозволяє дітям не тільки краще розуміти природу людських взаємин, але й здобувати досвід у прийнятті рішень, що мають моральні та етичні наслідки.

Такий підхід до навчання формує у дітей здатність до глибокого осмислення ситуацій, вміння оцінювати різні аспекти проблем і ухвалювати рішення, базуючись на критичному осмисленні. Наприклад, коли учні аналізують поведінку персонажів у творах, вони вчаться розуміти мотиви та вплив різних факторів на вчинки людей, що допомагає сформувати уявлення про складність реального світу і важливість критичної оцінки інформації [31].

Мовні завдання, що передбачають розуміння, осмислення та коментування текстів, є ефективними інструментами для стимулювання критичного мислення у дітей. У процесі виконання таких завдань учні вчаться аналізувати зміст тексту, оцінювати його достовірність, виявляти недоліки або переваги, а також висловлювати власну думку з приводу прочитаного. Важливою частиною цього процесу є розвиток здатності до аргументації, коли діти вчаться доводити свою точку зору на основі фактів, прикладів або порівнянь.

Такі завдання сприяють розвитку навичок логічного мислення та дозволяють дітям стати більш свідомими споживачами інформації. В умовах швидких змін і розвитку інформаційних технологій, вміння критично оцінювати інформацію стало необхідністю. Учні, які здатні розрізняти важливу та неперевірену інформацію, можуть приймати більш обґрунтовані рішення та мати здатність адаптуватися до різних ситуацій [55].

Мовна освіта сприяє розвитку аналітичного мислення через практику осмислення та розбору мовних і текстових структур. Під час роботи з текстами діти вчаться визначати головну ідею, знаходити основні аргументи, розрізняти факти від думок, а також критично ставитись до використання мовних засобів для маніпулювання думками. Вивчення різних стилів мовлення, жанрів текстів і технік комунікації дозволяє дітям розвивати вміння розпізнавати замасковані чи викривлені інформаційні повідомлення, що є важливим у сучасному медіапросторі.

Наприклад, при вивченні газетних статей або рекламних текстів, учні можуть аналізувати, як використання певних мовних форм або стратегій можуть впливати на сприйняття інформації. Це не тільки розвиває навички аналізу, але й допомагає сформувати вміння критично підходити до споживаної інформації, що є невід'ємною частиною розвитку критичного мислення [53].

У сучасному світі, де інформація розповсюджується миттєво, а доступ до численних джерел є безмежним, критичне мислення є важливим

інструментом для орієнтації в цьому інформаційному потоці. Мовна освіта надає основи для розвитку цього критичного підходу до інформації, даючи дітям навички для правильного аналізу та оцінки отриманих даних. Це сприяє не тільки розвитку аналітичного мислення, але й формує вміння приймати обґрунтовані рішення, бути активними учасниками громадських дискусій та демонструвати відповідальність у своїх діях.

Мовна освіта, через своєму впливу на розвиток критичного мислення, стає основою для підготовки дітей до життя в складному і швидко змінюваному світі, де здатність до аналізу та оцінки є необхідною умовою для особистісного і професійного успіху.

Вивчення мови і літератури має надзвичайно важливе значення для стимулювання розвитку творчих здібностей учнів, оскільки дає їм можливість виражати свої думки, почуття та ідеї через різноманітні форми мовлення. Через творче написання текстів, складання історій, віршів або оповідань, діти навчаються не лише працювати з мовними конструкціями, а й знаходити нові способи вираження внутрішнього світу. Це дозволяє їм краще розуміти себе та свої переживання, а також розвивати емоційну інтелігентність, що є важливим аспектом для успішного самовираження в майбутньому [11].

Мовна освіта стимулює у дітей розвиток самовираження через мову, надаючи їм інструменти для створення власних унікальних творів. Під час написання творів учні мають можливість експериментувати з різними стилями, жанрами та формами мовлення, що сприяє розвитку їхньої творчої уяви. Вони вчаться не тільки сприймати готові тексти, але й самостійно створювати щось нове, інтерпретуючи навколишній світ через призму своїх особистих переживань, інтересів та поглядів. Це важливо, оскільки допомагає дітям розвивати впевненість у своїх здібностях і вчить їх активно взаємодіяти з навколишнім світом, не лише спостерігаючи, а й змінюючи його через слово.

Мовна освіта створює умови для розвитку уяви та креативності, оскільки в процесі створення текстів учні постійно шукають нові, оригінальні способи висловлення своїх ідей. Вони вчаться знаходити метафори, порівняння, художні прийоми, що дозволяє не тільки краще передавати свої емоції та думки, а й поглиблювати розуміння того, як мова може бути використана для створення певних образів, настроїв та атмосфер. Це розвиває гнучкість мислення, вміння адаптуватися до різних ситуацій, що є важливою рисою для успіху в сучасному світі, де здатність до нестандартних рішень цінується особливо високо [54].

Вивчення мови не обмежується лише письмовими завданнями. Важливим елементом є також розвиток усного вираження думок. За допомогою дискусій, дебатів, риторичних вправ та усних творчих завдань діти вчаться організовувати свої ідеї та виражати їх логічно й переконливо. Це дозволяє їм формувати важливі навички комунікації, необхідні для ефективної взаємодії з іншими людьми в будь-якому середовищі. Вміння чітко, зрозуміло та переконливо висловлювати свої думки усно є важливим для подальшого розвитку дітей як в освітньому процесі, так і в їхньому професійному житті.

Одночасно з усним вираженням думок, письмове самовираження також грає важливу роль у розвитку творчих здібностей. Створення різноманітних письмових робіт - від есе до емоційних листів чи віршів - допомагає дітям оволодівати різними стилями письма, організовувати свої думки, аргументувати їх і виносити висновки. Це стимулює не лише розвиток мовної компетенції, а й здатність до аналітичного та логічного мислення [31].

Мовна освіта дає дітям навички, які безпосередньо впливають на їхню здатність виражати себе в майбутній професійній діяльності. У будь-якій сфері, від журналістики до бізнесу, від науки до творчих індустрій, здатність чітко формулювати свої ідеї та переконливо їх викладати є необхідною умовою успіху. Мовна освіта готує учнів до того, щоб вони могли реалізувати

свої ідеї та проекти, а також ефективно взаємодіяти з іншими людьми в різних контекстах.

Крім того, вміння самовиражатися є важливим аспектом розвитку міжособистісних взаємодій. Завдяки мовній освіті діти вчаться бути відкритими до інших точок зору, висловлювати свою думку з повагою, а також слухати і враховувати думки оточуючих. Це сприяє розвитку емоційного інтелекту, що в свою чергу дозволяє формувати гармонійні стосунки з іншими людьми, працювати в команді та досягати успіху в соціальних та професійних сферах.

Мовна освіта є важливим інструментом розвитку творчих здібностей учнів, оскільки вона сприяє їхньому самовираженню через різні форми комунікації - письмово та усно. Створення власних текстів, складання історій, віршів, розвиває уяву та креативність, вчить дітей шукати нові способи вираження своїх думок і почуттів. Це дає їм можливість не лише виразити свою індивідуальність, але й підготуватися до майбутнього, де вміння креативно мислити і ефективно комунікувати будуть ключовими складовими успіху в будь-якій діяльності [11].

Мовна освіта грає важливу роль у розвитку емоційного інтелекту дітей, оскільки вона не лише дає знання про мову та літературу, але й активно сприяє розвитку здатності розуміти та керувати своїми емоціями, а також збагачує розуміння емоцій інших людей. Емоційний інтелект є одним з основних аспектів психічного розвитку особистості, що включає в себе здатність усвідомлювати свої почуття, регулювати емоційні реакції, а також розуміти та співпереживати емоціям інших.

Літературні твори є потужним інструментом для розвитку емоційного інтелекту, оскільки вони дозволяють дітям переживати різноманітні емоції через призму персонажів. Читання книг, особливо художніх творів, дає змогу учням відчути біль, радість, страх, надію, гнів та інші емоції, з якими стикаються герої. Це не лише розвиває емоційне сприйняття, а й допомагає

розуміти, чому люди можуть діяти так чи інакше в різних життєвих ситуаціях.

Крім того, літературні твори часто порушують важливі моральні питання, які стимулюють дітей до осмислення емоційних аспектів поведінки персонажів. Завдяки цьому вони вчаться співчувати та оцінювати різні емоційні реакції інших людей, що є основою розвитку емпатії та співпереживання. Це дозволяє розвивати глибоке розуміння складних соціальних та емоційних ситуацій у реальному житті [55].

Мовна освіта дозволяє дітям не тільки вивчати мову як засіб спілкування, але й стає важливим інструментом розвитку співчуття та емпатії. Коли учні аналізують вчинки персонажів літературних творів або дискутують на теми, що стосуються людських відносин, вони вчаться бачити світ очима інших людей. Це допомагає розвивати глибоке усвідомлення емоцій і переживань інших, а також вчить, як ці емоції можуть впливати на поведінку та рішення. Вміння відчувати і розуміти емоції оточуючих є важливою складовою частиною соціальної взаємодії, оскільки дозволяє краще співпрацювати з іншими людьми, вирішувати конфлікти і створювати гармонійні стосунки.

Розвиток емоційного інтелекту через мовну освіту має величезне значення для формування соціальних і комунікативних навичок, які є необхідними для успішної інтеграції в суспільство. Діти, які розвивають емоційну зрілість через літературу та мовні практики, вчаться краще розуміти себе та інших, що сприяє формуванню здорових міжособистісних стосунків. Вони навчаються виражати свої емоції в спосіб, що не порушує меж інших, і вчаться слухати і поважати емоції інших [8].

Емоційна зрілість, що розвивається через навчання мови та літератури, є важливим фактором у вирішенні конфліктів. Учні, які здатні усвідомлювати свої емоції та емоції оточуючих, здатні знаходити компроміси, ефективно взаємодіяти в групах і підтримувати позитивну атмосферу в колективі. Вони

вчаться конструктивно вирішувати конфлікти, зберігаючи емоційну стійкість та взаємоповагу.

Розвиток емоційного інтелекту через мовну освіту має безпосередній вплив на майбутнє життя учнів. Вміння ефективно управляти своїми емоціями та розуміти емоції інших є ключовими навичками для успішної кар'єри, а також для створення гармонійних особистих відносин. В емоційно зрілих людей краще розвиваються лідерські якості, вони є більш здатними до співпраці та прийняття рішень, оскільки враховують як раціональні, так і емоційні аспекти ситуації [31].

Емоційно інтелігентні люди можуть швидше адаптуватися до змін, оскільки вони здатні розпізнавати свої почуття, контролювати стрес та виявляти гнучкість у складних ситуаціях. Завдяки цьому вони можуть ефективніше взаємодіяти з колегами, керувати командою та підтримувати добрі стосунки в професійному середовищі. Це є важливим не тільки для їхнього професійного успіху, але й для особистого благополуччя.

Мовна освіта є важливим інструментом розвитку емоційного інтелекту учнів, оскільки через літературні твори, мовні практики та аналіз емоційних ситуацій діти вчаться краще розуміти себе та інших, розвивати співчуття та емпатію. Це дозволяє їм не лише збагачувати внутрішній світ, а й покращувати соціальні та комунікативні навички, які є важливими для успішної інтеграції в суспільство. Розвиток емоційного інтелекту через мовну освіту допомагає учням стати емоційно зрілими, відповідальними та успішними людьми в майбутньому [54].

Мовна освіта відіграє ключову роль у формуванні особистої відповідальності учнів, оскільки вона забезпечує їм можливість оволодіти мовними навичками, які є основою для взаємодії в суспільстві та розвитку особистісної самосвідомості. Вивчення мови не обмежується лише освоєнням граматичних правил і лексичних одиниць - це також процес усвідомлення важливості слова як інструменту комунікації, а отже, й відповідальності за його використання.

Мовна освіта допомагає дітям зрозуміти, що кожне слово, яке вони вимовляють або пишуть, несе певне навантаження і має конкретний вплив на оточуючих. У процесі роботи з текстами учні вчаться розуміти не лише значення слів, але й їхнє емоційне та соціальне забарвлення. Завдяки цьому вони починають усвідомлювати, що мовні висловлювання можуть викликати різні реакції в інших людей, в тому числі й емоційні, що робить комунікацію відповідальною діяльністю [8].

Оволодіння мовою допомагає учням розвивати самоконтроль і здатність розуміти, які висловлювання можуть мати негативні наслідки. Вони вчаться адаптувати свій стиль комунікації до ситуації, враховувати контекст і потреби співрозмовника. Це є важливим елементом формування моральної відповідальності, адже кожен учень повинний усвідомлювати, як його слова можуть вплинути на інших, викликати непорозуміння чи навіть образити.

Мовна освіта також допомагає учням розвивати здатність до конструктивного діалогу. Вони навчаються не лише висловлювати свої думки, а й слухати інших, що є важливим аспектом відповідальної поведінки в колективі. Під час навчання діти отримують можливість тренувати навички обговорення, де основною метою є не лише висловлення власної думки, а й повага до точок зору інших учасників діалогу [53].

Одним із ключових аспектів формування особистої відповідальності є усвідомлення школярами наслідків власних мовних висловлювань. У процесі опанування мови та розвитку комунікативних умінь діти поступово навчаються логічно вибудовувати свої думки, добирати доречні слова та структурувати висловлення відповідно до ситуації спілкування. Розуміння того, що слово може бути не лише засобом встановлення контакту, порозуміння чи підтримки, але й інструментом, здатним спричинити непорозуміння або конфлікт, формує в учнів відповідальне ставлення до комунікації. Таким чином, мовна освіта допомагає дітям навчитися не просто висловлювати свої думки, а й робити це з урахуванням контексту, емоційного стану співрозмовника та можливих наслідків висловлювання.

Крім того, мовна освіта виступає важливим інструментом формування соціальної відповідальності. Засвоюючи правила мовленнєвого етикету, етичні норми спілкування та практичні прийоми конструктивної взаємодії, учні вчаться діяти відповідально не лише на рівні особистих контактів, а й у ширшому соціальному контексті. Вони усвідомлюють, що слова можуть впливати на атмосферу у класному колективі, на перебіг обговорення в групі чи навіть на формування громадської думки в ширшому соціальному середовищі. Такий підхід сприяє формуванню в молодших школярів розуміння власної ролі в суспільстві, відповідального ставлення до мовної поведінки та готовності до конструктивного діалогу в різних комунікативних ситуаціях.

Одним із аспектів особистої відповідальності, що розвивається через мовну освіту, є критичне мислення. Учні вчаться оцінювати правильність, точність і етичність висловлювань, а також формулювати обґрунтовані судження. Це вимагає від них свідомого підходу до використання мови та розуміння, що навіть у публічному просторі слово має велике значення. Завдяки розвитку критичного мислення учні стають більш відповідальними не лише за власні висловлювання, а й за якість інформації, яку вони сприймають і передають іншим.

Мовна освіта є потужним засобом формування особистої відповідальності учнів, оскільки через розвиток мовних навичок діти вчаться усвідомлювати важливість своїх слів і наслідки їх використання. Оволодіння мовою допомагає учням розвивати самоконтроль, здатність до конструктивної комунікації, а також критичне мислення. Вони вчаться не лише обирати відповідні слова, а й оцінювати їхній вплив на оточуючих, що робить їх відповідальними членами суспільства [11].

Мовна освіта є одним із основних елементів навчального процесу, що значно впливає на всебічний розвиток учнів. Вона не тільки сприяє розвитку навичок читання та письма, а й є важливим інструментом для формування ключових компетентностей, які необхідні для успішного функціонування в

сучасному світі. Однією з важливих характеристик мовної освіти є її роль у міжпредметній інтеграції, адже мова є основою для вивчення інших предметів. Вміння правильно формулювати думки, аналізувати та систематизувати інформацію з різних джерел є необхідними навичками для всебічного засвоєння навчальних дисциплін. Мовна освіта дозволяє учням не лише отримувати знання з різних галузей науки, а й більш глибоко розуміти навчальний матеріал завдяки розвитку критичного мислення і здатності передавати точну інформацію.

Завдяки мовній освіті учні також здобувають важливі соціальні навички, зокрема, здатність до ефективної комунікації. Вміння виражати свої думки, слухати інших і відповідно реагувати є важливим для взаємодії з оточуючими людьми. Це є ключовим аспектом розвитку емоційного інтелекту, адже через спілкування діти навчаються розуміти емоції інших, розвивають співчуття та емпатію. Мовна освіта також сприяє розвитку творчих здібностей, оскільки дозволяє учням виражати свої почуття і думки в різних формах - через написання текстів, створення історій, віршів чи інших художніх творів [8].

Не менш значущою є роль мовної освіти у формуванні в учнів особистої відповідальності. Опановуючи мову та літературу, діти поступово засвоюють не лише правила мовлення, а й усвідомлюють силу та вагу кожного слова. Кожне висловлювання має певний зміст та емоційне забарвлення, яке може впливати на інших людей, викликаючи позитивні або негативні реакції. Усвідомлення цього сприяє тому, що учні починають уважніше добирати мовні засоби, відповідальніше ставитися до своїх висловлювань, оцінювати можливі наслідки власних слів і дій. Таким чином, мовна освіта виступає інструментом виховання моральної відповідальності, самоконтролю та етичної поведінки під час спілкування, що є важливим для розвитку соціально зрілої особистості.

Окремого значення набуває роль мовної освіти у розвитку критичного мислення. Завдяки роботі з текстами різних жанрів і стилів, аналізу художніх

образів, логічних зв'язків та авторських позицій діти вчаться осмислювати отриману інформацію, виділяти головне та другорядне, порівнювати різні точки зору та аргументувати власні думки. Важливою навичкою стає формування власних запитань до тексту, уміння перевіряти достовірність інформації й робити обґрунтовані висновки. Усе це становить основу критичного мислення, необхідного як для успішного навчання, так і для прийняття зважених життєвих рішень. Мовна освіта, таким чином, забезпечує розвиток інтелектуальних умінь, що дають змогу учням ефективно орієнтуватися в інформаційному просторі та вирішувати складні завдання.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що мовна освіта в початковій школі є фундаментальною основою для формування широкого спектра важливих компетентностей. Вона сприяє розвитку аналітичного та творчого мислення, умінь самовираження, побудови логічних висловлювань, а також формує культуру спілкування й здатність до конструктивної взаємодії. Завдяки цьому мовні навички стають не лише інструментом навчальної успішності, а й засобом гармонійного особистісного розвитку. Вони допомагають дитині адаптуватися до вимог сучасного суспільства, брати активну участь у соціальному житті та ефективно вирішувати різноманітні життєві ситуації, що робить мовну освіту незамінним елементом становлення компетентної й відповідальної особистості.

1.3. Методологічні підходи до реалізації інтегрованого навчання в контексті мовної освіти

Інтегроване навчання є важливим методологічним підходом сучасної педагогіки, який спрямований на таку організацію освітнього процесу, що забезпечує взаємодію, узгодженість і гармонійне поєднання знань з різних навчальних дисциплін. Такий підхід дозволяє відійти від фрагментарності та роз'єднаності навчального матеріалу, створюючи єдину, цілісну систему, де

інформація подається у взаємозв'язку й взаємодоповненні. Завдяки цьому учні сприймають навчання не як окремі «предмети», а як цілісний процес пізнання світу, у якому всі компоненти логічно співвідносяться між собою.

Інтегроване навчання передбачає, що знання, отримані в межах однієї теми чи дисципліни, можуть бути ефективно застосовані в контексті інших, забезпечуючи глибше, всебічніше й усвідомленіше засвоєння навчального матеріалу. Це дає можливість учням бачити практичну цінність набутих знань, знаходити зв'язки між різними явищами, оперувати різними видами інформації та використовувати інтегровані вміння у різних навчальних та життєвих ситуаціях.

Одним із основних завдань інтегрованого навчання є формування в учнів комплексних, універсальних навичок, що виходять за межі окремих навчальних дисциплін. Йдеться про розвиток критичного мислення, уміння аналізувати й узагальнювати інформацію, здатність до міжпредметних переносів, співпраці, творчого вирішення проблем. Ці навички є надзвичайно важливими не лише у навчальному процесі, а й у реальному житті, професійній діяльності та повсякденному спілкуванні. Таким чином, інтегроване навчання забезпечує підготовку компетентної, гнучкої, адаптивної особистості, здатної ефективно діяти у швидко змінюваному світі.

У сучасному світі, де глобалізація, швидкий розвиток інформаційних технологій, культурні й соціальні трансформації стають основними рушіями змін, важливість інтеграції навчання стає дедалі очевиднішою. Система освіти повинна реагувати на ці зміни і відповідати новим вимогам. І це не тільки стосується технічних і природничих наук, але й мовної освіти, яка має важливу роль у формуванні особистості та у забезпеченні ефективної комунікації в суспільстві. Мовна освіта займає центральне місце, оскільки мова є основою всіх форм людської взаємодії, комунікації, передавання знань та культурних цінностей. Без належного мовного розвитку не можлива повноцінна участь в інтелектуальному, культурному та професійному житті суспільства [56].

Інтегроване навчання в мовній освіті дозволяє не тільки засвоювати граматичні правила, словниковий запас чи інші технічні аспекти мови, але й глибше занурюватися в культуру, традиції, соціальну структуру мовної спільноти. Так, вивчення мови стає процесом, що не лише сприяє оволодінню лексикою, але й формує розуміння соціальних контекстів, в яких ця мова функціонує. Це дозволяє учням не просто навчатися мови, а й розвивати здатність до ефективної міжкультурної комунікації, що є важливим навиком у сучасному глобалізованому світі.

Інтеграція мовної освіти з іншими дисциплінами сприяє глибшому осмисленню навчального матеріалу та підвищує мотивацію до навчання. Коли учні мають можливість використовувати мовні навички для дослідження різних наукових тем, таких як історія, географія, наука або культура, це робить процес навчання більш цікавим і значущим для них. Вони не тільки вивчають мову, але й отримують знання з інших предметів, що допомагає їм бачити зв'язки між різними сферами знань [48].

З огляду на це, інтегроване навчання може бути надзвичайно ефективним для розвитку критичного мислення, творчості та комунікаційних навичок. Учні вчаться не тільки виконувати конкретні завдання або запам'ятовувати інформацію, а й здатні аналізувати, порівнювати, ставити питання та робити висновки, використовуючи мовні засоби. Це сприяє формуванню у них більш глибоких і різносторонніх навичок, які будуть корисні не лише під час навчання, але й у реальному житті.

Інтегроване навчання також допомагає зняти бар'єри між різними предметами, дозволяючи побудувати більш цілісну картину світу, де кожен аспект навчання має своє місце і значення. Це дозволяє уникати розривів між різними галузями знань, забезпечує більш органічне поєднання теоретичних знань із практичними навичками, які учні можуть застосовувати в реальних ситуаціях [46].

Інтегроване навчання є потужним інструментом для розвитку мовних та інших компетенцій учнів, сприяючи їхній глибшій інтеграції в сучасне

суспільство, яке вимагає від людей не лише глибоких знань у різних сферах, а й здатності ефективно взаємодіяти в умовах швидких змін та глобальних викликів. У контексті мовної освіти інтеграція дозволяє досягти не тільки високого рівня мовної підготовки, але й розвитку особистості, готової до сприйняття та використання різноманітних форм комунікації в умовах сучасного світу.

Інтегроване навчання в контексті мовної освіти є важливим і прогресивним підходом, який має на меті поєднання мовних предметів з іншими галузями знань. Цей метод дозволяє використовувати мову не лише як набір правил і структур, а й як інструмент для пізнання світу, самовираження та комунікації. Мова стає важливим засобом не тільки для вивчення власне мовних аспектів, але й для розширення розуміння інших предметних сфер, таких як історія, культура, соціальні науки тощо [45].

Основною перевагою інтегрованого підходу є те, що він дозволяє учням застосовувати мовні знання для засвоєння матеріалу з різних галузей знань. Наприклад, учні можуть вивчати історичні події або соціальні процеси через призму мови, що сприяє більш глибокому розумінню як самого предмета, так і мовних особливостей його вивчення. Це створює можливість для учнів не лише освоювати лексичний і граматичний матеріал, а й використовувати його для аналізу і розуміння більш широких контекстів, у яких цей матеріал функціонує. Завдяки інтегрованому підходу мовне навчання стає не ізольованим процесом, а частиною більш широкої освітньої системи, що охоплює різноманітні предметні галузі.

Ще однією важливою складовою інтегрованого навчання є поєднання мовного та культурного аспектів. Мова не існує в вакуумі, вона тісно пов'язана з культурою, традиціями та соціальними практиками, що її підтримують. Тому, вивчаючи мову, учні одночасно занурюються в культуру і традиції народу, що її використовує. Це дає їм змогу краще зрозуміти не лише мовні конструкції та правила, але й ті соціокультурні значення, які вони несуть у собі. Кожна мова є не просто набором звуків або символів, але й

частиною культурної спадщини, що визначає світогляд, цінності і уявлення про навколишній світ [44].

Інтеграція мовних і культурних аспектів сприяє формуванню в учнів більш повного уявлення про роль мови в житті суспільства. Вони розуміють, що мовні структури часто мають певний соціальний контекст і є носіями історичних, культурних і соціальних значень. Це дозволяє учням не тільки навчитися граматичним правилам, але й осмислити їхній соціокультурний контекст. Наприклад, при вивченні мовних засобів вираження емоцій чи традицій, учні можуть ознайомлюватися з особливостями сприйняття різних соціальних груп, що використовують певні мовні конструкції. Такий підхід сприяє розвитку емпатії, розумінню інших культур і зміцненню міжкультурних зв'язків.

У результаті інтегрованого навчання учні не лише отримують знання з різних предметів, але й розвивають здатність застосовувати ці знання в реальних ситуаціях, що значно підвищує їхню готовність до життя в глобалізованому світі. Вони вчаться не лише володіти мовою як набором технічних навичок, але й використовувати її як важливий інструмент для самовираження, для взаємодії з іншими людьми і культурами. Інтегроване навчання дозволяє формувати у дітей ширший погляд на світ і більш комплексне розуміння ролі мови у всіх аспектах їхнього життя [43].

Інтегроване навчання в мовній освіті спирається на кілька ключових теоретичних підходів, які дозволяють зробити процес навчання більш ефективним і всебічним. Одним із основних таких підходів є педагогіка комунікації, що зосереджується на важливості активної комунікації у навчальному процесі. За цією теорією, ефективне навчання можливе тільки в умовах взаємодії між учнем і учителем, а також між самими учнями. Важливою частиною цього підходу є розгляд мови не лише як інструменту для передачі знань, але і як інструменту для встановлення соціальних зв'язків. Мова стає каналом для вираження думок, почуттів та емоцій, що дозволяє створювати атмосферу взаєморозуміння та підтримки у класі.

Згідно з педагогікою комунікації, процес навчання повинен бути інтерактивним, де учні активно залучаються до обміну думками, обговорень та спільних роздумів. Це створює не лише умови для кращого засвоєння мовних структур, але і допомагає учням розвивати соціальні та емоційні навички. Таким чином, мовні навички не існують ізольовано, вони взаємопов'язані з іншими типами знань і умінь, що дозволяє створювати комплексне уявлення про різні аспекти життя, культури та науки [42].

Іншою важливою теоретичною основою інтегрованого навчання є когнітивна теорія навчання. Цей підхід акцентує увагу на ролі мови як засобу розвитку когнітивних здібностей учнів. Когнітивна теорія вважає, що мова є не лише способом комунікації, але і потужним інструментом для осмислення та рефлексії знань, що набуваються. Мова дозволяє учням структурувати свої думки, аналізувати інформацію, робити висновки та узагальнення, що сприяє розвитку критичного мислення та інтелектуальних здібностей.

Цей підхід вказує на важливість інтеграції мови з іншими навчальними дисциплінами. Коли учні використовують мовні навички для засвоєння матеріалу з історії, математики, природознавства чи інших предметів, вони не тільки набувають нових знань, але й удосконалюють свої когнітивні здібності. Застосування мови як інструменту для аналізу і синтезу знань дозволяє учням будувати більш багатогранне уявлення про світ, зокрема через призму наукових та культурних концепцій. Це також сприяє розвитку критичного і аналітичного мислення, адже мова, на думку когнітивістів, є засобом для глибшого осмислення та рефлексії процесу пізнання [40].

Інтеграція мови з іншими предметами дозволяє створювати більш зв'язкові й комплексні системи знань, що сприяють більш глибокому і всебічному розумінню предметів. Вона дає учням можливість не лише здобувати нову інформацію, а й ефективно використовувати її на практиці. Мова в цьому процесі виступає як універсальний інструмент для організації думок, аналізу ситуацій і побудови зв'язків між різними видами знань. Це дозволяє учням стати більш розвиненими як у когнітивному, так і в

комунікативному плані, підвищуючи їхню здатність до самостійної роботи, творчого вирішення завдань і співпраці з іншими людьми.

У реалізації інтегрованого навчання в контексті мовної освіти важливо використовувати методи, що забезпечують глибоке осмислення та ефективне засвоєння навчального матеріалу «рис. 1.4» [41].

Рис. 1.4. Методи реалізації інтегрованого навчання

Методи реалізації інтегрованого навчання в мовній освіті мають на меті не лише розвиток мовних навичок учнів, але й поглиблене освоєння інших предметів і дисциплін через застосування мови в контексті реальних життєвих ситуацій. Одним із таких методів є проектний метод, який передбачає активну участь учнів у виконанні завдань, що вимагають застосування мовних знань для вирішення реальних проблем. Проектний підхід може включати різноманітні завдання, такі як підготовка презентацій, дослідження культурних особливостей мовних груп, створення власних текстів, вивчення літературних творів іноземною мовою. Цей метод сприяє не лише розвитку мовних навичок, але й стимулює критичне мислення, креативність та вміння працювати в команді, адже проектна діяльність часто передбачає співпрацю з іншими учасниками [37].

Проектний метод дозволяє учням застосовувати свої знання у різних ситуаціях, що наближає їх до реального світу. Завдяки цьому вони не лише

вдосконалюють мовні навички, а й розвивають компетенції, які будуть корисними у їхньому повсякденному житті, а також у професійній діяльності.

Іншим важливим методом є метод навчання через обговорення, який особливо ефективний у процесі інтегрованого навчання. Цей метод заохочує учнів до активного обміну думками, де мова виступає як основний інструмент для формулювання ідей, аргументів і позицій. У ході таких обговорень учні не тільки вдосконалюють мовні навички, але й навчаються аналізувати, порівнювати і синтезувати інформацію з різних предметних галузей. Такий підхід створює можливості для розвитку критичного мислення, оскільки учні повинні аргументувати свої думки, ставити під сумнів ідеї інших і обґрунтовувати свою точку зору [35].

Метод навчання через обговорення також сприяє розвитку навичок комунікації та співпраці. Він дозволяє учням краще зрозуміти точку зору інших людей, розвиває здатність до конструктивного обговорення і допомагає їм ефективно висловлювати свої ідеї. Це важливий аспект, оскільки в сучасному світі вміння вести діалог і працювати в команді є основними навичками, що значною мірою визначають успіх у професійній сфері.

Метод когнітивного навантаження є ще одним важливим елементом інтегрованого навчання. Цей метод передбачає використання завдань, які стимулюють активне залучення учнів до розв'язання проблем і осмислення матеріалу. Завдання такого типу можуть поєднувати мовні навички з іншими предметними знаннями, що дозволяє глибше засвоїти як мовні, так і наукові концепти. Когнітивне навантаження допомагає учням розвивати аналітичні здібності, критичне мислення, а також здатність до синтезу і порівняння інформації з різних джерел. Це важливо для формування у них комплексного підходу до вирішення задач і глибшого розуміння предметів.

Інтерактивні технології та технології зворотного зв'язку є невід'ємною частиною сучасного навчального процесу. Застосування інформаційних технологій дозволяє учням активно взаємодіяти з навчальним матеріалом, а також отримувати зворотний зв'язок про свої досягнення. Зворотний зв'язок є

важливим аспектом, оскільки він дає змогу учням швидко коригувати свої помилки, уточнювати непорозуміння і вдосконалювати свої знання та навички. Сучасні технології, такі як онлайн-платформи для навчання, відео-уроки, мобільні додатки, роблять процес навчання більш доступним і динамічним [32].

Завдяки технологіям учні мають можливість самостійно вивчати матеріал, отримувати поради від викладачів, працювати над помилками та прогресувати у навчанні. Це також сприяє розвитку навичок самоконтролю та відповідальності, адже учні можуть контролювати свій прогрес і регулювати час, витрачений на навчання.

Методи інтегрованого навчання забезпечують багатогранний підхід до навчання, сприяючи не тільки розвитку мовних навичок, але й розвитку критичного мислення, творчих здібностей, аналітичних навичок та вміння працювати в команді. Вони дозволяють учням бачити зв'язки між різними предметами та використовувати свої знання для вирішення практичних задач. Інтерактивні технології та зворотний зв'язок додають процесу навчання гнучкості та можливість для постійного удосконалення.

У практичному контексті інтегроване навчання в мовній освіті може бути реалізоване через ряд конкретних підходів «рис.1.5» [26].

Рис. 1.5. Практичні аспекти інтегрованого навчання

Практичні аспекти інтегрованого навчання є важливою складовою процесу мовної освіти, оскільки вони дозволяють поєднувати мовні навички з іншими предметними знаннями та реальними життєвими ситуаціями. Один із ключових аспектів інтеграції полягає в поєднанні мовних та літературних

аспектів. Використання літературних творів для вивчення мови є надзвичайно ефективним методом. У цьому процесі учні не лише розбирають мовні конструкції, а й занурюються в аналіз образів, сюжетів, моральних дилем, що надає їм можливість глибше розуміти культурний контекст, в якому розвиваються мовні структури. Література не тільки знайомить учнів з різноманітними стилістичними і лексичними особливостями мови, а й допомагає розвивати емоційний інтелект, оскільки учні змушені поставити себе на місце героїв, розмірковувати над їхніми вчинками і мотивацією, що сприяє розвитку критичного та рефлексивного мислення.

Інтеграція мови з іншими предметами є ще одним важливим практичним аспектом інтегрованого навчання. Цей підхід дозволяє учням застосовувати мовні знання для вирішення завдань з інших дисциплін, що робить навчальний процес більш актуальним та значущим для них. Наприклад, під час вивчення історії учні можуть використовувати мову для написання есе, створення презентацій, підготовки проектів на основі дослідження історичних подій. Це дозволяє учням не тільки вдосконалювати свої мовні навички, але й активно інтегрувати знання з інших наукових сфер, що дає змогу розуміти і аналізувати події з різних перспектив. Такий підхід також сприяє розвитку навичок, необхідних для міждисциплінарного мислення, що є важливим у сучасному навчальному процесі. Крім того, це дозволяє учням побачити зв'язок між різними галузями знань, робить їх навчання більш комплексним і цікавим [25].

Ще одним важливим аспектом інтегрованого навчання є створення мовних завдань, що відображають сучасні соціальні, культурні та ціннісні реалії. У контексті швидких змін у суспільстві, глобалізації, зростання інформаційних потоків і розвитку цифрового середовища надзвичайно важливим стає формування в учнів здатності аналізувати соціальні явища та критично осмислювати події, які відбуваються у світі. Саме тому інтеграція мовної освіти з актуальними соціальними темами набуває особливої значущості.

Вивчення мови через залучення текстів, що висвітлюють теми глобалізації, екологічних проблем, прав людини, культурного розмаїття, дозволяє не лише розширити словниковий запас і вдосконалити мовні навички учнів, але й сприяє формуванню їхнього соціального інтелекту та громадянської позиції. Наприклад, аналіз художніх і публіцистичних текстів про екологічні виклики або соціальну нерівність дає змогу учням глибше розуміти взаємозалежність між природними, культурними та соціальними явищами.

Крім того, організація дискусій, рольових ігор, проєктів та групових обговорень на основі таких текстів сприяє розвитку навичок аргументації, уміння висловлювати власну думку, співпрацювати з однолітками, слухати та враховувати інші точки зору. Мовні завдання, побудовані на основі соціально значущих тем, роблять навчання більш осмисленим, емоційно залученим та практично орієнтованим. Вони допомагають учням не лише освоювати мовні структури, а й аналізувати важливі суспільні питання через призму мови, що підсилює мотивацію та сприяє розвитку відповідального й активного ставлення до навколишнього світу [30].

Таблиця 1.1.

Переваги інтегрованого навчання

Перевага	Суть	Результат
Критичне мислення	Аналіз, порівняння	Уміння вирішувати завдання
Мотивація	Цікавість до навчання	Підвищення активності
Цілісне мислення	Взаємозв'язки знань	Краща орієнтація
Комунікація	Робота в групах	Розвиток діалогу
Практичність	Застосування у житті	Життєві компетентності

Інтегроване навчання в контексті мовної освіти має велике значення для розвитку учнів у сучасному світі, де вміння адаптуватися до змін і інтегрувати різні знання є важливими для особистісного і професійного зростання. Це підхід, який не тільки допомагає учням розвивати мовні компетенції, але й сприяє формуванню аналітичного та критичного мислення,

здатності до самовираження та співпраці. Застосування інтеграційних методів дозволяє створити навчальне середовище, яке є більш гармонійним і цілісним, що відповідає сучасним вимогам освіти. Такий підхід не тільки сприяє глибокому засвоєнню знань, але й готує учнів до реальних життєвих викликів, навчаючи їх бачити зв'язки між різними сферами життя та використовувати свої знання для вирішення комплексних завдань.

Висновки до I розділу

Перший розділ роботи присвячено ґрунтовному аналізу інтегрованого навчання в початковій школі, зокрема розкриттю його сутності, визначенню ролі мовної освіти та характеристиці методологічних підходів до реалізації цього процесу. На основі аналізу сучасних наукових джерел, нормативних документів та даних педагогічної практики окреслено ключові положення, що дозволяють розглядати інтегроване навчання як один із провідних напрямів модернізації освітнього процесу в початковій школі.

Інтегроване навчання в початковій школі є важливою складовою сучасної освітньої системи, орієнтованої на формування цілісного світогляду учнів. Воно передбачає поєднання змісту різних навчальних дисциплін через використання єдиної мовної платформи та створення взаємозв'язків між предметами. Такий підхід не лише розширює пізнавальні можливості молодших школярів, а й сприяє розвитку їхньої здатності бачити світ системно, усвідомлювати закономірності та взаємозалежності між явищами. Сутність інтегрованого навчання полягає не лише в механічному поєднанні окремих елементів програм, а у створенні гармонійного, змістово узгодженого та діяльнісно насиченого навчального середовища, у якому учні активно залучаються до взаємодії з матеріалом та застосовують знання з різних предметних галузей для розв'язання комплексних завдань. Такий формат роботи стимулює розвиток критичного та логічного мислення, умінь аналізувати ситуації і приймати рішення, а також сприяє формуванню навичок самостійної, творчої та дослідницької діяльності школярів.

Особливе місце у структурі інтегрованого навчання посідає мовна освіта, яка виступає його концептуальною основою та визначальним інструментом формування ключових компетентностей молодших школярів. У тексті першого розділу підкреслюється, що мовна компетентність — це не лише володіння мовними нормами, а й здатність ефективно спілкуватися, висловлювати думки, аргументувати позицію, розуміти різноманітні тексти й інтерпретувати отриману інформацію. Мова є провідним засобом комунікації та пізнання, через який дитина осягає навколишній світ, структурує отримані знання та формує уявлення про різні сфери діяльності. Використання мовної освіти в контексті інших навчальних предметів дозволяє учням побачити практичну цінність знань, зрозуміти, як мовні вміння допомагають орієнтуватися в життєвих ситуаціях, а також сприяє розвитку культурної та соціальної компетентностей.

Що стосується методологічних підходів до реалізації інтегрованого навчання в контексті мовної освіти, то в роботі акцентується на необхідності добору таких методів і технологій, які забезпечують не лише якісне засвоєння змісту, а й розвиток особистісного потенціалу учнів. До найбільш ефективних підходів віднесено проєктну діяльність, яка сприяє формуванню дослідницьких умінь; метод обговорення, що розвиває вміння аргументовано висловлювати думки; використання когнітивних і проблемно-пошукових завдань, що активізують мислення; інтерактивні технології, які створюють умови для активної співпраці. Поєднання цих технологій забезпечує всебічний розвиток школярів, формування їхніх мовних, соціальних, інтелектуальних і творчих здібностей, а також сприяє становленню комплексних компетентностей, необхідних для навчання та подальшої адаптації в сучасному інформаційному суспільстві.

Таким чином, інтегроване навчання є важливою складовою сучасної педагогічної практики, що дозволяє підвищити ефективність навчального процесу, сприяє розвитку всіх основних компетентностей учнів. Мовна освіта, як невід'ємна частина цього процесу, відіграє ключову роль у

формуванні основних навичок, необхідних для успішного соціального та професійного функціонування учнів у майбутньому. Різноманітні методологічні підходи до реалізації інтегрованого навчання дозволяють створити умови для всебічного розвитку дітей, що є основною метою початкової школи.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ МОВНОЇ ОСВІТИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

2.1. Організація та методика проведення констатувального експерименту

Організація та методика проведення констатувального експерименту є важливим етапом дослідження в педагогіці та інших наукових сферах, оскільки це дозволяє визначити початковий рівень розвитку об'єкта дослідження, виявити проблеми та напрями для подальшого вдосконалення. Констатувальний експеримент є основою для проведення подальших дослідницьких та коригувальних заходів, оскільки він допомагає отримати базову інформацію про існуючі умови, стан та проблеми в конкретній сфері.

Мета та завдання констатувального експерименту є надзвичайно важливими для будь-якого наукового дослідження, оскільки вони визначають основні орієнтири і критерії для подальшої роботи.

Метою констатувального експерименту є фіксація існуючого стану об'єкта дослідження на початковому етапі. Це дозволяє досліднику зрозуміти, які явища чи процеси є актуальними на даний момент і які проблеми потребують вирішення. Визначення початкового рівня розвитку дозволяє встановити, чи є в системі, яку вивчають, проблеми, недоліки або потенційні можливості для розвитку. Це особливо важливо, оскільки від фіксації цього початкового стану залежить правильне планування наступних етапів дослідження, коригування існуючої ситуації або експериментальних умов, а також обґрунтування подальших кроків для вдосконалення процесу або досягнення поставлених цілей. Окрім того, констатувальний експеримент може служити основою для виявлення наявних ресурсів, які можна використати для поліпшення ситуації [28].

Завдання констатувального експерименту, як правило, мають кілька напрямів, і їх успішне виконання дозволяє зробити важливі висновки для

подальшого наукового або практичного впровадження. Одним із основних завдань є визначення початкового рівня знань, умінь і навичок у досліджуваній сфері. Це завдання є ключовим для того, щоб точно оцінити, що вже відомо або освоєно, а де є прогалини, які потребують коригування або доповнення.

Ще одним важливим завданням є виявлення проблем або недоліків у навчальному процесі, організаційних аспектах чи інших досліджуваних явищах. Наприклад, якщо мова йде про навчальний процес, це може бути виявлення слабких місць у знаннях учнів чи студентів, недостатньо ефективних методів викладання або проблем у взаємодії з педагогами. Виявлення цих проблем дозволяє зібрати необхідну інформацію для розробки заходів, які можуть призвести до покращення ситуації.

Останнім, але не менш важливим завданням констатувального експерименту є збір початкових даних, які є основою для подальших коригувальних або експериментальних процедур. Отримані дані повинні служити відправною точкою для наступних етапів дослідження або вдосконалення, а також для розробки рекомендацій чи стратегії розвитку. Збір даних може включати різноманітні методи, такі як опитування, спостереження, тести або інтерв'ю, що дозволяють отримати кількісні та якісні відомості, які будуть корисні для детального аналізу ситуації [23].

Загалом, констатувальний експеримент є важливим інструментом для об'єктивної оцінки початкового стану досліджуваного об'єкта, який забезпечує належне розуміння того, які проблеми та потенціал існують, а також дозволяє ефективно планувати наступні етапи дослідження. Це допомагає не тільки виявити наявні недоліки, але й отримати базу для створення ефективних коригувальних заходів і подальших дослідницьких дій.

Підготовчий етап є важливим для забезпечення коректності та надійності результатів дослідження «рис. 2.1».

Рис. 2.1. Етапи підготовки до проведення констатувального експерименту

Підготовка до проведення констатувального експерименту є важливим етапом у дослідницькому процесі, адже успішність експерименту значною мірою залежить від того, як ретельно і системно будуть підготовлені всі аспекти дослідження. Процес підготовки передбачає кілька ключових кроків, кожен із яких вимагає уваги до деталей і відповідального підходу [22].

Таблиця 2.1.

Критерії та показники сформованості мовної компетентності молодших школярів

Критерій	Показники	Що аналізувалося
Мовленнєвий	Логічність, чіткість	Усні відповіді
Лексичний	Словниковий запас	Лексичні вправи
Комунікативний	Ведення діалогу	Робота в групах
Критичне мислення	Аналіз тексту	Інтерпретація
Творчі здібності	Створення висловлень	Письмові роботи

Першим етапом є вибір об'єкта та предмета дослідження. Об'єктом дослідження є конкретна група осіб або явище, яке потребує вивчення. Це може бути, наприклад, група учнів, які вивчають певний предмет, студенти, які проходять навчальну практику, або педагогічний процес у загальному. Предметом дослідження є той аспект, який вивчається на обраному об'єкті. Наприклад, якщо об'єктом є учні, то предметом може бути рівень їхніх знань або вміння з певної теми, навчальна мотивація, соціальна взаємодія серед них чи інші характеристики. Вибір об'єкта та предмета дослідження визначає напрямок і специфіку всього експерименту, а також впливає на методи та інструменти збору даних.

Далі йде важливий етап - визначення цілей і завдань експерименту. Метою констатувального експерименту є отримання початкової інформації про стан об'єкта дослідження. Це може бути визначення рівня знань або умінь учнів, вивчення соціальної атмосфери в колективі або дослідження конкретних психологічних аспектів. Чітке формулювання цілей допомагає досліднику зосередитися на головних аспектах експерименту, надає йому напрямок і дозволяє оцінити досягнення в результаті проведення експерименту. Завдання експерименту, у свою чергу, деталізують мету, визначаючи конкретні кроки, які необхідно виконати для отримання необхідних результатів. Ці завдання можуть включати вимірювання конкретних показників, порівняння рівня знань або дослідження соціальних відносин в групі [53].

Наступним етапом є розробка методичних матеріалів. Методичні матеріали є основними інструментами для збору даних під час експерименту. Це можуть бути анкети, тести, опитувальники, спостережні листи або інші інструменти, які дозволяють зафіксувати необхідні дані про об'єкт дослідження. Важливо, щоб методичні матеріали були не тільки зрозумілими і чіткими, а й відповідали цілям та завданням експерименту. Від того, наскільки коректно розроблені ці інструменти, залежить точність і об'єктивність отриманих результатів. Наприклад, анкети мають містити чіткі питання, що відображають саме ту інформацію, яку дослідник хоче отримати, а тести мають бути відповідно адаптовані для оцінки конкретних знань або вмінь. Таким чином, правильна розробка методичних матеріалів є критично важливою для успіху дослідження.

Останнім етапом підготовки є вибір методів збору даних. В залежності від об'єкта і предмета дослідження використовуються різні методи. Якщо мета експерименту - оцінка знань, то доцільно використовувати методи тестування або анкетування, які дозволяють швидко і ефективно зібрати інформацію. Якщо ж експеримент спрямований на дослідження соціальних відносин або поведінки, методи спостереження чи інтерв'ю можуть бути

більш доцільними. Крім того, можна комбінувати кілька методів для досягнення більш повної картини. Вибір методів збору даних має базуватися на характеристиках об'єкта дослідження, типі інформації, яку потрібно отримати, а також на конкретних умовах, в яких відбуватиметься експеримент. Наприклад, у навчальному процесі можна використовувати не лише тести, а й методи оцінки участі учнів у групових обговореннях або інтерв'ю для вивчення їхніх думок і ставлень [38].

Підготовка до проведення констатувального експерименту включає в себе кілька важливих кроків, серед яких вибір об'єкта і предмета дослідження, визначення чітких цілей і завдань, розробка методичних матеріалів і вибір найбільш відповідних методів збору даних. Ретельна підготовка до експерименту допомагає забезпечити його ефективність і отримати точні результати, що дозволяють провести подальші дослідження або коригувальні заходи.

Сам процес констатувального експерименту включає кілька важливих етапів, кожен з яких має бути детально продуманий і організований «рис. 2.2» [33].

Рис. 2.2. Процес проведення констатувального експерименту

Процес проведення констатувального експерименту є ключовим етапом дослідження, який вимагає ретельного планування та організації. Кожен крок має важливе значення для отримання точних і надійних результатів, тому на цьому етапі необхідно особливо зосередитися на деталях.

Першим кроком у проведенні експерименту є інструктаж учасників. Це дуже важлива частина процесу, оскільки всі учасники повинні бути чітко проінформовані про мету експерименту, умови його проведення, а також про

те, які саме дії їм необхідно виконати. Такий інструктаж не тільки допомагає створити сприятливу атмосферу для участі в експерименті, але й сприяє збору достовірних і коректних даних. Важливо також підкреслити етичні аспекти експерименту, зокрема, що участь є добровільною, і учасники мають право на конфіденційність. Якщо експеримент передбачає взаємодію з людьми, також треба забезпечити їх поінформованість про можливі ризики і забезпечити зручні умови для їхньої участі.

Наступним етапом є збір первинних даних, що залежить від обраного методу дослідження. Залежно від того, чи проводиться тестування, анкетування, спостереження чи інтерв'ю, учасники повинні виконати завдання, що дозволяють досліднику зібрати необхідну інформацію. Наприклад, якщо це тестування, то учасники заповнюють тести, якщо опитування - то анкети, а якщо спостереження - дослідник може записувати поведінку учасників або фіксувати інші показники в ході дослідження. Важливо, щоб цей процес був організований чітко, без поспіху, і кожен учасник мав достатньо часу для виконання завдань. Крім того, необхідно забезпечити умови, що гарантують об'єктивність, щоб результати не були спотворені зовнішніми факторами, такими як стрес або вплив оточення [34].

Контроль за умовами проведення експерименту є надзвичайно важливим для отримання точних і надійних результатів. Усі умови повинні бути стандартизованими, щоб унеможливити будь-які варіації, які можуть вплинути на результати. Якщо це, наприклад, тестування, то всі учасники повинні мати рівні умови для виконання завдання: однаковий час для виконання, рівний доступ до матеріалів і ресурсів, відсутність сторонніх впливів. У разі проведення спостереження або інтерв'ю слід контролювати, щоб спостереження не впливало на поведінку учасників або не створювало додаткових навантажень.

Останнім важливим етапом є фіксація результатів. Під час проведення експерименту необхідно забезпечити точне та ретельне занесення усіх отриманих даних. Це може бути зроблено у вигляді записок, таблиць або за

допомогою електронних носіїв інформації. Ретельний запис результатів є необхідним для подальшого аналізу даних, оскільки навіть незначна помилка в записах може призвести до спотворення висновків. Запис результатів повинен здійснюватися оперативно та точно, щоб забезпечити коректне збереження інформації для наступного етапу дослідження [9].

Процес проведення констатувального експерименту є складним і багатоетапним. Він включає в себе інструктаж учасників, збір даних за допомогою різноманітних методів, контроль за умовами проведення та ретельну фіксацію отриманих результатів. Кожен з цих етапів має важливе значення для того, щоб отримані результати були достовірними, точними і могли бути використані для подальшого аналізу та оцінки.

Аналіз та інтерпретація результатів є критично важливим етапом у процесі проведення констатувального експерименту, оскільки саме на цьому етапі дослідник оцінює, яку інформацію можна отримати з зібраних даних, і як ці дані впливають на мету дослідження. Після того, як всі дані були зібрані, необхідно їх ретельно обробити, щоб отримати точні та надійні результати. Це включає кілька важливих кроків.

Першим етапом аналізу є статистична обробка даних, якщо вони є кількісними. Кількісні дані можуть бути представлені у вигляді числових показників, таких як бали, кількість, частоти тощо. В такому разі застосовуються різні методи статистичної обробки. Наприклад, можуть бути проведені операції з описової статистики, де обчислюються середні значення, дисперсії, стандартні відхилення, щоб отримати загальне уявлення про розподіл та тенденції в даних. Якщо потрібно порівняти різні групи чи умови, використовуються методи порівняння середніх значень, такі як t-тести чи аналіз дисперсії. Також, у разі потреби, можна провести кореляційний аналіз, щоб з'ясувати, чи існує зв'язок між різними змінними. Важливо враховувати, що для досягнення об'єктивності статистична обробка повинна проводитися за допомогою відповідних інструментів і методів, враховуючи масштаби та особливості даних [10].

Крім кількісних даних, у констатувальних експериментах часто збираються також якісні дані. Це можуть бути відповіді на відкриті питання, спостереження за поведінкою учасників, інтерв'ю тощо. Якісний аналіз є не менш важливим, оскільки дозволяє досліднику зрозуміти, як учасники сприймали ситуацію, які емоції та думки вони висловлювали. У таких випадках застосовуються методи тематичного чи контент-аналізу. Тематичний аналіз передбачає групування даних на основі основних тем чи категорій, що виникають з текстів або спостережень. Наприклад, якщо мова йде про інтерв'ю, то всі відповіді можна згрупувати за певними тематичними блоками (наприклад, мотивація, ставлення до експерименту, реакції на умови тесту тощо). Контент-аналіз дає змогу оцінити кількість згадок певних понять, ідентифікувати основні патерни та тенденції в повідомленнях чи поведінці учасників.

Наступним важливим етапом є порівняння результатів з початковим станом об'єкта дослідження. Визначення початкових умов є важливим для оцінки того, як змінився стан об'єкта в результаті проведення експерименту. Це дає змогу визначити, чи відбулися зміни в бажаному напрямку та наскільки ефективними були застосовані методи чи стратегії. Порівняння дозволяє зрозуміти, чи досягнуті цілі дослідження, чи виникли нові проблеми або тенденції, яких не було перед початком експерименту. У цьому контексті важливо звертати увагу не тільки на числові зміни, але й на якісні аспекти, такі як зміна в поведінці учасників або їх ставленні до певних ситуацій. Це дозволяє провести комплексний аналіз і зробити висновки про ефективність досліджуваного впливу [38].

Аналіз та інтерпретація результатів констатувального експерименту включають кілька ключових етапів, таких як статистична обробка кількісних даних, якісний аналіз та порівняння з початковим станом об'єкта дослідження. Кожен з цих етапів є необхідним для формування об'єктивних висновків і рекомендацій на основі отриманих даних. Тільки після ретельного

і всебічного аналізу можна зробити обґрунтовані висновки щодо ефективності обраних методів і досягнення поставлених цілей дослідження.

Підведення підсумків та формулювання рекомендацій є завершальним етапом у процесі констатувального експерименту. На цьому етапі дослідник має підсумувати результати проведеного дослідження, оцінити досягнення поставлених цілей і визначити подальші кроки для розвитку досліджуваної сфери. Важливо, щоб цей етап включав не лише підсумки експерименту, але й конструктивні рекомендації, які можуть бути використані в практичних цілях або для удосконалення майбутніх досліджень [29].

Перш за все, необхідно визначити основні проблеми, які були виявлені під час експерименту. Це може включати як теоретичні, так і практичні труднощі, з якими зіткнулися учасники дослідження, або ті, що виникли в процесі збору та аналізу даних. Наприклад, якщо експеримент проводився в освітньому середовищі, можуть бути виявлені проблеми, пов'язані з неадекватністю методик, які використовувалися для навчання, або ж з недостатнім рівнем підготовки учасників експерименту. Виявлені проблеми мають бути детально проаналізовані для того, щоб зрозуміти, що стало їх причиною і як їх можна усунути або мінімізувати в подальших дослідженнях.

Другим важливим аспектом є формулювання рекомендацій для подальшої роботи в досліджуваній сфері. Рекомендації мають бути конкретними, доцільними та обґрунтованими на основі результатів експерименту. Вони можуть стосуватися як вдосконалення існуючих методик, так і впровадження нових підходів або технологій. Наприклад, у випадку експерименту в освітньому процесі, рекомендації можуть бути спрямовані на оптимізацію навчальних методів, підвищення рівня взаємодії між учасниками чи на удосконалення системи оцінки знань. Важливо, щоб рекомендації були реалістичними та враховували практичні можливості для їх впровадження [38].

На основі проведеного аналізу та виявлених результатів може виникнути необхідність у проведенні коригувальних або розвивальних

експериментів. Це особливо важливо, якщо перший етап експерименту показав неочікувані результати або потребує уточнення певних аспектів дослідження. Коригувальні експерименти можуть бути спрямовані на виправлення недоліків, що виникли під час первісного дослідження, а розвивальні - на уточнення або розширення отриманих результатів, щоб забезпечити глибше розуміння явища. У разі потреби, ці експерименти можуть охоплювати нові групи учасників, додаткові методи збору даних або модифікацію існуючих методик.

Завершуючи підведення підсумків, дослідник має скласти чіткий висновок про досягнення поставлених цілей і задач. Висновки повинні бути обґрунтованими, спираючись на фактичні дані, і відповідати цілям експерименту. Вони мають бути спрямовані на подальше вдосконалення досліджуваної сфери, а також на забезпечення розуміння того, як результати експерименту можуть бути використані в практичних ситуаціях.

Підведення підсумків та формулювання рекомендацій є важливим етапом не лише для оцінки результатів експерименту, але й для планування подальших кроків у дослідженні. Це допомагає не лише зрозуміти, як змінюється об'єкт дослідження, а й забезпечити основу для розвитку нових ідей, покращення методів і досягнення глибших результатів у майбутніх дослідженнях [29].

Етичні аспекти проведення констатувального експерименту є одними з найважливіших складових у дослідницькому процесі, особливо коли експеримент включає взаємодію з людьми, як учасниками. Основна мета цих етичних вимог - забезпечити безпеку та гідність учасників, а також дотримуватися моральних норм і стандартів, що гарантують права кожної особи, яка бере участь у дослідженні. Один із основних принципів етики - це добровільність участі. Усі учасники повинні бути повністю поінформовані про мету, процес, можливі наслідки експерименту і мати чітке розуміння того, що вони можуть відмовитися від участі на будь-якому етапі без будь-яких негативних наслідків для себе [28].

Збереження конфіденційності є ще одним важливим етичним аспектом. Усі зібрані під час експерименту дані повинні бути анонімізовані, щоб не можна було ідентифікувати учасників. Особисті дані, такі як ім'я, адреса, номер телефону чи інша інформація, яка може бути використана для ідентифікації особи, повинні зберігатися окремо від експериментальних результатів і бути захищені від несанкціонованого доступу. Це забезпечить учасникам відчуття безпеки та довіри до дослідників.

Крім того, важливим етичним аспектом є необхідність забезпечення інформаційної прозорості. Учасники повинні отримати чітке пояснення мети дослідження, як їхні дані будуть використані та що буде з ними після завершення експерименту. Це дозволить людям усвідомлено приймати рішення про свою участь, зберігаючи право на інформацію та контроль над своїми особистими даними.

Організація та методика проведення констатувального експерименту є критично важливими для успіху дослідження та отримання достовірних результатів. Це не просто набір процедур і кроків, а комплексний процес, що включає детальне планування, вибір відповідних методів збору та обробки даних, а також створення умов для максимальної об'єктивності. Основною метою такого експерименту є визначення початкового стану об'єкта дослідження, виявлення основних характеристик або проблем, які мають бути вивчені, а також формулювання напрямів подальших досліджень [23].

Належна організація дозволяє уникнути численних помилок і забезпечити високий рівень точності результатів. Вибір методів збору даних є одним із основних етапів, адже саме від цього залежить, наскільки точно будуть зафіксовані всі необхідні параметри і явища, які необхідно дослідити. Тести, опитування, спостереження - це лише декілька інструментів, якими можуть скористатися дослідники. Однак важливо також правильно організувати процес збору даних, щоб виключити можливість зовнішніх факторів, які можуть вплинути на результати експерименту.

Після збору даних важливо здійснити їх ретельну обробку та аналіз. Це дозволить отримати точні висновки щодо досліджуваного явища і сформулювати рекомендації для подальших кроків. Обробка даних може включати використання статистичних методів для кількісних результатів або більш якісні підходи, коли дані є суб'єктивними або текстовими. Від правильної методики аналізу залежить точність сформульованих висновків, тому дослідник повинен обрати найбільш відповідний інструмент для обробки отриманих даних.

Важливо також, щоб процес експерименту був стандартизованим, щоб кожен учасник або ситуація мала однакові умови для виконання завдання. Це дозволить усунути варіативність, яка може спотворити результати. Тільки через чітке планування і організацію процесу можна досягти надійних результатів, які відповідають поставленим цілям [28].

Насамкінець, результати констатувального експерименту мають слугувати основою для подальших наукових досліджень або практичних рішень. Завдяки чіткій організації та ретельній методиці проведення експерименту можна досягти високої надійності даних, що дозволить зробити обґрунтовані висновки та рекомендації для розвитку досліджуваної сфери.

2.2. Педагогічні умови та модель впровадження інтегрованого навчання у мовній освіті молодших школярів

Інтегроване навчання в системі освіти є важливим інструментом, що дозволяє створити цілісне сприйняття навчального матеріалу та забезпечити більш ефективний розвиток знань і вмінь учнів. У контексті мовної освіти молодших школярів, інтеграція різних навчальних предметів має особливу значущість, оскільки сприяє розвитку мовних та комунікативних навичок у різних аспектах навчального процесу. Однак впровадження інтегрованого

навчання потребує ретельного аналізу педагогічних умов, методичних підходів та моделей, що можуть ефективно реалізувати цей підхід у практиці.

Успішне впровадження інтегрованого навчання у мовну освіту молодших школярів залежить від ряду педагогічних умов, серед яких можна виділити «рис. 2.3» [7].

Рис. 2.3. Підвищення мотивації учнів до навчання

Підвищення мотивації учнів до навчання є важливим аспектом у впровадженні інтегрованого навчання, оскільки воно сприяє не лише розвитку інтелектуальних здібностей, але й зростанню зацікавленості до навчального процесу. Успішне впровадження інтеграції в навчання значною мірою залежить від готовності вчителів використовувати нові підходи в педагогічній діяльності. Вчитель повинен мати знання та вміння для планування міжпредметних зв'язків, щоб забезпечити ефективне використання інтегративних технологій на уроках. Це передбачає здатність педагога комбінувати різні предмети та використовувати спільні методики для досягнення спільних цілей. Вчителі повинні активно застосовувати завдання та вправи, які сприяють розвитку комунікативних навичок учнів і дозволяють інтегрувати навчальні дисципліни.

Для інтегрованого навчання надзвичайно важливим є створення сприятливого навчального середовища. Учні повинні мати доступ до

різноманітних навчальних засобів та технологій, які стимулюють їх до глибшого засвоєння матеріалу. Використання мультимедійних ресурсів, інтерактивних дошок, цифрових платформ та проектної діяльності дозволяє організувати ефективне навчання, яке включає в себе різні форми взаємодії з інформацією. Крім того, навчальний простір має бути організований таким чином, щоб учні могли працювати спільно, що є одним з ключових аспектів інтеграції знань з різних предметів [5].

Однією з важливих умов для впровадження інтегрованого навчання є наявність міжпредметних зв'язків у навчальних планах і програмах. Ретельне планування та взаємодія предметів є необхідними для забезпечення гармонійної інтеграції знань. Вчителі повинні мати чітке розуміння того, як можна об'єднувати різні дисципліни для досягнення комплексних освітніх цілей. Це передбачає створення спільних уроків, на яких учні вивчають матеріал через об'єднання різних тем та дисциплін. Наприклад, уроки, що поєднують мовні конструкції з географічними дослідженнями, допомагають учням засвоїти нову лексику в контексті реальних життєвих ситуацій.

Підвищення мотивації учнів до навчання є одним із ключових аспектів успішного впровадження інтегрованого навчання. Коли учні бачать зв'язки між теоретичними знаннями та їхнім практичним застосуванням, це значно підвищує їхню зацікавленість та активність на уроках. Важливо, щоб методи інтеграції були цікавими, нестандартними і відповідали інтересам дітей. Використання діяльнісного підходу дозволяє навчати учнів через реальні життєві ситуації, що робить навчання більш значущим і практичним. Учні починають усвідомлювати, як знання з різних предметів взаємодіють у реальному житті, і це мотивує їх до подальшого навчання та саморозвитку [30].

Модель впровадження інтегрованого навчання у мовну освіту може бути побудована на кількох етапах, кожен з яких сприяє розвитку когнітивних, мовних та комунікативних навичок учнів.

Модель впровадження інтегрованого навчання у мовну освіту молодших школярів передбачає організацію навчального процесу таким чином, щоб учні могли одночасно вивчати кілька дисциплін, об'єднуючи знання та навички з різних предметів. Однією з ефективних форм організації інтегрованого навчання є модульна організація навчального процесу. У цьому випадку навчання розбивається на модулі, кожен з яких охоплює кілька предметів, що дозволяє учням отримати більш глибоке та всебічне розуміння теми. Наприклад, модуль, присвячений природі, може поєднувати уроки з природознавства, української мови та образотворчого мистецтва. Під час вивчення природи учні одночасно освоюють нову лексику, вивчають граматичні конструкції, а також отримують можливість виражати свої враження про навколишній світ через малюнки та письмові твори. Це дозволяє створити комплексний підхід до навчання, де кожна дисципліна підсилює вивчення інших, а учні можуть побачити зв'язки між різними знаннями.

Ще однією важливою складовою інтегрованого навчання є проектна діяльність. Вона дозволяє учням працювати над спільними проектами, що об'єднують кілька предметів, таким чином сприяючи розвитку не лише мовних навичок, але й критичного мислення, уміння працювати в команді та презентувати результати своєї діяльності. Проекти можуть включати в себе різноманітні завдання, що дозволяють учням застосовувати теоретичні знання на практиці. Наприклад, проект «Моя рідна країна» може об'єднати уроки історії, географії та української мови. Учні, досліджуючи культурні, природні та історичні особливості України, вивчають нові лексичні одиниці та граматичні конструкції в контексті реальних життєвих ситуацій. Цей підхід не лише стимулює учнів до активної участі в навчальному процесі, але й дозволяє їм побачити практичну користь від отриманих знань [40].

Інтеграція різних видів діяльності є ще одним важливим аспектом ефективного впровадження інтегрованого навчання. На кожному уроці мови учні можуть виконувати завдання, що включають різноманітні форми

діяльності: слухання, читання, говоріння, письмо, а також активну комунікацію в групах. Це дозволяє створювати більш різноманітні і взаємозалежні ситуації для навчання, де учні мають змогу розвивати різні навички в комплексі. Важливо, щоб кожен урок включав елементи інтеграції, що допомагає зробити навчальний процес більш динамічним і захоплюючим.

Не менш важливу роль у впровадженні інтегрованого навчання відіграють сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ). Вони відкривають нові можливості для створення інтегрованих уроків, де учні можуть використовувати мультимедійні ресурси, цифрові інструменти та платформи для співпраці. Використання ІКТ дозволяє здійснювати інтеграцію різних предметів через онлайн-платформи та цифрові інструменти, що робить навчання більш доступним і інтерактивним. Наприклад, платформи для вивчення іноземних мов можуть бути інтегровані з іншими предметами, такими як математика або природознавство. Це дозволяє учням застосовувати мовні навички у контексті реальних життєвих ситуацій, що значно підвищує ефективність навчання та робить його більш цікавим і практичним [41].

Модель впровадження інтегрованого навчання у мовну освіту молодших школярів забезпечує комплексний підхід до навчання, що поєднує різні дисципліни та види діяльності, дозволяючи учням не лише отримати теоретичні знання, але й розвивати практичні навички, важливі для повсякденного життя. Інтеграція різних предметів, проектна діяльність та використання ІКТ створюють багатогранне і взаємозалежне навчальне середовище, яке стимулює учнів до глибшого розуміння та засвоєння матеріалу.

Інтегроване навчання має багато переваг, які роблять цей підхід особливо ефективним у мовній освіті молодших школярів. Одна з головних переваг інтеграції полягає в тому, що учні отримують можливість використовувати мовні конструкції не лише в межах одного предмета, але й у різних контекстах, що значно збагачує їх мовний досвід. Вивчаючи кілька

дисциплін одночасно, школярі мають можливість застосовувати вивчену лексику і граматичні структури в різних ситуаціях, що дозволяє їм краще розуміти і запам'ятовувати мовні явища. Це забезпечує глибше засвоєння мови, оскільки учні вивчають не тільки теоретичні аспекти, але й використовують їх у практичних завданнях і реальних життєвих контекстах.

Інтегроване навчання також сприяє розвитку критичного мислення учнів. Коли школярі працюють над проектами, що поєднують різні предмети, вони навчаються аналізувати і порівнювати інформацію з різних джерел. Цей процес дозволяє їм ставити запитання, шукати логічні зв'язки між фактами, оцінювати різні точки зору та розвивати здатність до самостійного мислення. Проектні завдання, що охоплюють кілька дисциплін, стимулюють дітей до більш глибокого осмислення вивченого матеріалу, допомагаючи їм сформувати цілісне розуміння теми. Вони вчаться не просто запам'ятовувати факти, а й активно їх обробляти, використовуючи критичний підхід [46].

Ще однією важливою перевагою є підвищення мотивації учнів. Інтегроване навчання робить навчальний процес значущим і цікавим, адже діти бачать реальні зв'язки між тим, що вони вивчають, і тим, що їх оточує у повсякденному житті. Коли учні можуть застосувати свої знання на практиці, розв'язувати реальні завдання та бачити, як ці знання корисні в різних сферах життя, їх мотивація до навчання значно зростає. Вони бачать, що навчання не є чимось абстрактним і віддаленим від реальності, а є важливим інструментом для досягнення конкретних цілей у житті.

Інтегроване навчання допомагає формувати цілісний світогляд учнів, сприяє розвитку їх мовних і комунікативних навичок, а також підвищує інтерес до навчання. Важливим аспектом є правильна організація навчального процесу, яка дозволяє максимально використовувати всі переваги цього підходу. Завдяки інтеграції різних предметів, учні отримують можливість глибше і більш всебічно осмислювати світ навколо себе, формувати здатність до аналізу, розвивати свою творчу активність і комунікативні навички [46].

Таким чином, інтегроване навчання не лише сприяє більш ефективному засвоєнню матеріалу, але й формує у дітей важливі життєві навички, такі як вміння працювати в команді, критично мислити, ефективно використовувати знання в реальних ситуаціях. Це є важливою складовою сучасної освіти, яка сприяє розвитку учнів у гармонійно розвинених особистостей, готових до нових викликів і змін у суспільстві.

2.3. Аналіз результатів формувального експерименту щодо ефективності інтегрованого навчання

Формувальний експеримент є важливим інструментом для оцінки ефективності інтегрованого навчання в мовній освіті молодших школярів. Завдяки йому можна виявити, як різні навчальні стратегії та методики впливають на розвиток учнів, покращення їхніх знань та навичок, а також визначити, які з підходів є найбільш ефективними для забезпечення глибокого розуміння матеріалу. Формувальні експерименти, як правило, проводяться на різних етапах навчального процесу, що дозволяє оцінити зміни в результатах учнів в реальному часі і коригувати методи навчання на основі отриманих результатів.

Аналіз результатів таких експериментів свідчить про позитивний вплив інтеграції предметів на розвиток учнів. Інтегроване навчання дозволяє учням краще осмислювати матеріал, оскільки це дає можливість розглядати тему з різних точок зору та застосовувати знання з кількох предметів у реальних ситуаціях. Це сприяє глибшому розумінню, покращенню когнітивних здібностей і розвитку критичного мислення [52].

Зокрема, дослідження, проведене Остапйовською І. та Мельником Ю., [35] акцентує увагу на інтегрованому підході до навчання математики в умовах Нової української школи. Вони дослідили можливості інтеграції предметів для покращення навчального процесу молодших школярів. Одним

з основних висновків цього дослідження є те, що використання інтегрованих уроків, на яких поєднуються математика та інші дисципліни, дозволяє учням краще усвідомити значення математичних знань у реальному житті. Вони зазначають, що інтеграція з іншими предметами, такими як природознавство, мова, мистецтво, сприяє більш глибокому сприйняттю навчального матеріалу, оскільки учні бачать практичне застосування своїх знань в різних контекстах.

Крім того, результати експерименту показали, що інтеграція підвищує інтерес учнів до навчання. Завдяки використанню інтерактивних методів, таких як проектна діяльність, дослідницькі завдання, а також активне використання цифрових технологій, учні отримують можливість не лише глибше занурюватися в навчальний процес, а й розвивати творчі та аналітичні здібності. Уроки, де учні не лише сприймають інформацію, а й активно працюють із нею, мають значно більший вплив на їхню мотивацію [35].

Окремо слід зазначити, що результати досліджень також підтверджують важливість створення сприятливого навчального середовища, яке б підтримувало інтеграцію різних дисциплін. За даними деяких експериментів, учні, які навчалися в класах, де активно використовувалися інтерактивні методи, мали кращі результати в навчанні та виявляли більшу зацікавленість до навчального процесу.

Аналіз результатів формувальних експериментів доводить, що інтегроване навчання є ефективним інструментом для розвитку мовних та когнітивних навичок учнів. Це підвищує їхню мотивацію до навчання та допомагає усвідомити важливість знань з різних дисциплін у реальному житті.

Інше дослідження, представлене Свірко С., [45] аналізує розвиток критичного мислення учнів початкової школи в медіасередовищі. Це дослідження фокусується на важливості інтеграції медіа-ресурсів у навчальний процес, щоб сприяти розвитку когнітивних і аналітичних здібностей учнів, зокрема в контексті формування критичного мислення. В умовах сучасного інформаційного суспільства діти оточені різноманітними

медіа-ресурсами, що дає унікальні можливості для навчання. Вони стикаються з численними джерелами інформації, такими як Інтернет, телевізійні програми, соціальні мережі, що вимагає від них уміння критично оцінювати отриману інформацію.

Формувальний експеримент, проведений у рамках цього дослідження, показав ефективність використання медіа-ресурсів для розвитку критичного мислення молодших школярів. Дослідження включало інтеграцію медіа-ресурсів у навчальний процес через завдання, що сприяють активному сприйняттю та аналізу інформації. Учні працювали з відео-матеріалами, мультимедійними презентаціями, статтями та іншими медіа-ресурсами, що дозволяють їм не лише отримувати інформацію, а й аналізувати її, виділяти основні ідеї, формулювати питання, порівнювати різні джерела та оцінювати достовірність інформації.

Результати експерименту показали значне покращення в розвитку критичного мислення у дітей, що працювали з медіа-ресурсами. Учні виявили більш високий рівень аналітичних здібностей, здатність до логічного мислення, а також більш свідомо ставилися до процесу збору та обробки інформації. Вони навчилися критично ставитися до того, що вони бачать та чують, аналізуючи інформацію не лише з точки зору фактичної правильності, але й оцінюючи її контекст, джерела та мету [45].

Дослідження також вказує на важливість медіа-ресурсів як засобу формування у дітей навичок самостійного навчання. Вони не лише сприймали інформацію від учителя, а й здобували нові знання через взаємодію з різноманітними медіа-матеріалами. Це сприяло розвитку їхніх навичок самостійної роботи, пошуку інформації, обробки та критичного оцінювання даних. Більш того, використання медіа-ресурсів допомогло створити мотиваційне середовище для учнів, оскільки ці матеріали зазвичай є більш цікавими та доступними для молодших школярів порівняно з традиційними підручниками.

Результати цього дослідження підкреслюють важливість інтеграції медіа-ресурсів у навчальний процес для розвитку критичного мислення учнів початкової школи. Вони демонструють, що медіа-середовище є потужним інструментом для підвищення когнітивної активності, розвитку аналітичних навичок та формування умінь, необхідних для успішної орієнтації в сучасному інформаційному просторі.

Методичні рекомендації, розроблені Биков В., [5] підкреслюють важливість інтегрованого підходу для розвитку усної взаємодії учнів на уроках англійської мови. У своїх рекомендаціях Биков акцентує увагу на тому, що інтеграція предметів, зокрема мови та інших дисциплін, сприяє розвитку комунікативних навичок учнів, зокрема їх здатності до усного мовлення. Вона доводить, що поєднання уроків англійської мови з іншими предметами, такими як літературне читання, природознавство, математика чи мистецтво, дозволяє учням застосовувати мовні навички в різних контекстах і ситуаціях, що значно підвищує рівень їх мовленнєвої активності. Так, на уроках англійської мови можна проводити інтегровані заняття, на яких учні, використовуючи нові лексичні та граматичні конструкції, обговорюють теми, що стосуються інших предметів. Це дозволяє збагачувати їхній словниковий запас, розвивати здатність до формулювання власних думок та підтримання діалогу.

Биков В. також звертає увагу на те, що інтеграція дозволяє врахувати індивідуальні особливості учнів, сприяючи більш глибокому засвоєнню матеріалу та розвитку критичного мислення. Через різні види діяльності, такі як рольові ігри, дебати або проектні завдання, учні набувають досвіду спілкування та розвивають здатність до ефективної комунікації. Методичні рекомендації націлені на покращення не лише мовних, але й соціальних навичок учнів, а також на формування вміння працювати в команді та організовувати свої думки у формі логічних та структурованих виступів.

Крім того, дослідження, проведене в рамках дослідно-експериментальної роботи «Розумники» (Smart kids), показало

позитивний ефект використання електронних освітніх ігрових ресурсів на рівень навчальних досягнень, розвиток пам'яті та мислення учнів експериментальної групи. У цьому дослідженні вивчався вплив різноманітних електронних ігрових платформ на мотивацію та активність учнів молодшого віку. Результати експерименту продемонстрували, що інтеграція ігрових елементів в навчальний процес дозволяє не лише підвищити інтерес учнів до навчання, але й суттєво покращити їхні когнітивні здібності, такі як пам'ять, увага та логічне мислення. Ігрові освітні ресурси, що використовуються в експерименті, зокрема інтерактивні завдання та відеоігри, допомогли учням ефективніше засвоювати матеріал, оскільки ігровий формат знижує рівень стресу та створює атмосферу співпраці і позитивного змагання [5].

Ігрові технології стимулюють учнів до активного пошуку інформації, надають можливість моментально отримати зворотний зв'язок і, що важливо, дозволяють учням працювати в індивідуальному темпі. Електронні ігрові ресурси, такі як навчальні програми для розвитку логічного мислення або платформи для вирішення кросвордів та головоломок, стали ефективними інструментами для розвитку аналітичних здібностей учнів. Крім того, такі ресурси забезпечують інтерактивність, що дозволяє зробити процес навчання більш динамічним і цікавим для учнів.

Дослідження «Розумники» (Smart kids) підкреслює позитивний вплив електронних ігрових ресурсів на навчальні досягнення учнів, сприяючи розвитку їхніх когнітивних навичок, а також створенню мотиваційного середовища, що підвищує ефективність навчального процесу. Застосування таких ресурсів в інтегрованих уроках, зокрема з мовної освіти, може стати потужним інструментом для покращення засвоєння матеріалу та розвитку мовних і критичних навичок у молодших школярів [5].

Експеримент проводився в початковій школі Миколаївської школи № 7 Миколаївської міської ради Миколаївської області для оцінки ефективності інтегрованого навчання. В експерименті взяли участь два класи: контрольний (20 учнів) та

експериментальний (20 учнів). Метою експерименту було порівняти результати навчання учнів, які навчалися за традиційною методикою, і учнів, що навчалися за інтегрованим підходом, що поєднував різні предмети (наприклад, математика і природознавство, українська мова і читання).

Експеримент тривав 2 місяці. Весь цей час учні експериментального класу працювали за інтегрованими уроками, де було поєднано навчання кількох предметів в одній темі. Наприклад, на уроках природознавства одночасно вивчалися базові математичні навички через природничі явища. Контрольна група навчалась за традиційною програмою з роздільним вивченням предметів «рис.2.4».

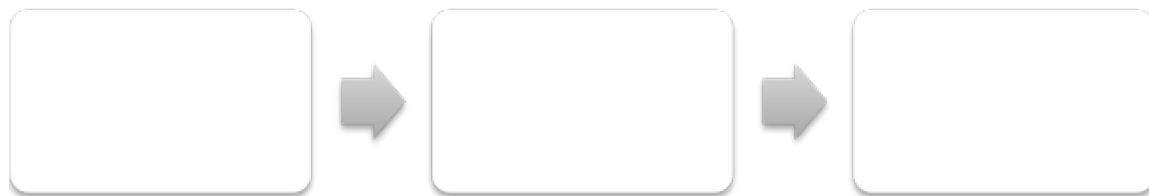

Рис. 2.4. Етапи експерименту

Експеримент, спрямований на оцінку ефективності інтегрованого навчання в початковій школі, проводився в кілька етапів, що дозволили ретельно проаналізувати результати та порівняти ефективність двох методик навчання.

Таблиця 2.3.

**Ефективність інтегрованого навчання здобувачів початкової освіти
(результати формувального етапу експерименту)**

Показник	До	Після	Динаміка
Мовленнєві навички	48%	78%	+30%
Комунікативні вміння	52%	81%	+29%
Критичне мислення	40%	70%	+30%
Творчість	45%	75%	+30%

Мотивація	55%	85%	+30%
-----------	-----	-----	------

До початку експерименту в обох групах - експериментальній та контрольній - було проведено початкове тестування для визначення рівня знань учнів за основними предметами, такими як математика, мова та природознавство. Це тестування стало основою для подальшого порівняння результатів, оскільки дозволило зафіксувати початковий рівень знань учнів до впровадження будь-яких змін у методиці навчання. У процесі тестування учні виконували завдання, що охоплювали базові поняття та навички, передбачені навчальними програмами з цих дисциплін.

Протягом експерименту учні експериментальної групи навчалися за інтегрованим підходом, який передбачав поєднання кількох дисциплін у межах однієї теми. Наприклад, на уроках природознавства одночасно з вивченням основних понять з природничих наук учні також застосовували математичні навички для аналізу природних явищ або вивчали лексичні одиниці, пов'язані з предметами природи. Такий підхід дозволяв дітям сприймати знання комплексно, а не фрагментарно, що, у свою чергу, сприяло кращому засвоєнню матеріалу.

Контрольна група продовжувала навчатися за традиційною методикою, де кожен предмет вивчався окремо. Вчителі використовували стандартні методи викладання, які були розділені по уроках, і учні мали можливість засвоювати матеріал лише в межах кожного конкретного предмета. Цей підхід залишався більш звичним для учнів і вчителів, але не включав інтеграцію між дисциплінами.

Після завершення експерименту було проведено фінальне тестування для обох груп з метою порівняння досягнутих результатів. Тестування включало ті ж самі типи завдань, що й на початковому етапі, що дало змогу визначити рівень прогресу кожного учня та порівняти його з початковими показниками. У цей період учні виконували завдання з математики, мови та природознавства, що дозволяло об'єктивно оцінити, наскільки ефективно

вони засвоїли матеріал і як змінилася їх здатність застосовувати знання на практиці.

За результатами проведеного експерименту було виявлено, що учні експериментальної групи, які навчалися за інтегрованим підходом, показали значно кращі результати порівняно з учнями контрольної групи, які навчалися за традиційною методикою. Під час фінального тестування учні експериментальної групи продемонстрували вищі показники не тільки в знаннях конкретних предметів, а й в здатності інтегрувати та застосовувати ці знання в різних контекстах. Зокрема, учні, які вивчали теми з математики та природознавства одночасно, успішно використовували математичні знання для вирішення задач на природничих уроках, що свідчить про більш глибоке розуміння предмета.

Крім того, за допомогою інтегрованого підходу учні стали більш активними на уроці, зросла їх зацікавленість у навчанні та мотивація. Завдяки поєднанню різних дисциплін учні змогли краще побачити взаємозв'язки між різними предметами, що дозволило їм більш осмислено підходити до навчання і розвивати критичне мислення. Вчителі також відзначили покращення в роботі з учнями: вони стали більш самостійними в освоєнні матеріалу та готовими до виконання завдань, що потребують застосування знань із різних сфер.

Результати експерименту підтвердили ефективність інтегрованого навчання в початковій школі, довівши, що цей підхід сприяє не лише кращому засвоєнню матеріалу, а й розвитку критичних навичок, таких як здатність до аналізу, синтезу та інтеграції знань з різних предметів «табл. 2.2».

Таблиця 2.2

Аналіз результатів експерименту

Критерії оцінки	Контрольна група (до експерименту)	Експериментальна група (до експерименту)	Контрольна група (після експерименту)	Експериментальна група (після експерименту)
Рівень засвоєння матеріалу (математика)	60%	62%	65%	80%

Рівень засвоєння матеріалу (мова)	62%	64%	66%	82%
Активність на уроці	55%	57%	60%	78%
Загальний розвиток (підготовка до навчання)	58%	60%	63%	81%
Рівень зацікавленості в навчанні	50%	52%	60%	77%

Відповідно до результатів проведеного експерименту можна зробити висновки, що інтегроване навчання має значний позитивний вплив на розвиток учнів, їхні знання та навички в порівнянні з традиційними методами навчання.

Учні експериментальної групи, які навчались за інтегрованим підходом, продемонстрували значно вищі результати в засвоєнні матеріалу з математики та мови. Це можна пояснити тим, що інтеграція знань з різних дисциплін створює умови для глибшого розуміння навчального матеріалу. Наприклад, під час уроків з природознавства, де учні одночасно вивчали й математичні, й природничі аспекти, вони не тільки засвоювали факти, але й вчилися використовувати математичні знання на практиці, що дозволяло їм краще запам'ятовувати та застосовувати отримані знання. Це, у свою чергу, підвищило рівень їхнього розуміння та здатність використовувати знання в різних контекстах.

Інтегрований підхід навчання сприяв збільшенню активності учнів на уроках. Вчителі відзначали, що учні експериментальної групи були значно більш залученими в навчальний процес, брали активну участь у дискусіях та групових проектах, адже інтеграція предметів дозволяла учням бачити більше зв'язків між різними дисциплінами, що підвищувало їхню цікавість і мотивацію. Інтеграція знань давала можливість вчителям використовувати різноманітні форми та методи роботи на уроках, що також впливало на

активність учнів. Вони не лише виконували завдання, але й активно дискутували, ставили запитання, що вказувало на більшу включеність в процес навчання.

Інтегроване навчання також вплинуло на загальний розвиток учнів, зокрема на розвиток таких важливих навичок, як критичне мислення, творчість і здатність до вирішення комплексних задач. Учні вчилися не тільки окремо розглядати факти з різних предметів, але й об'єднувати ці факти, аналізувати та знаходити нові зв'язки між ними. Це сприяло розвитку у них умінь критично оцінювати інформацію, знаходити нестандартні рішення для вирішення проблем, а також формувати творчий підхід до виконання завдань. Інтегрований підхід створював умови для розвитку навичок, які виходять за межі стандартного вивчення окремих дисциплін, і допомагав дітям зрозуміти важливість використання знань з різних сфер у повсякденному житті.

Один із найбільш помітних результатів експерименту - це високий рівень зацікавленості учнів у навчальному процесі. Учні експериментальної групи висловлювали більшу зацікавленість у навчанні, оскільки інтегроване навчання використовувало більш різноманітні та творчі методи викладання. Уроки стали для учнів більш захопливими, оскільки вчителі інтегрували завдання та проекти, що дозволяли учням використовувати знання з кількох предметів одночасно. Це дозволяло дітям відчувати, що навчання не є обмеженим рамками одного предмета, а є цікавим і динамічним процесом, що розвивається в різних напрямках. Крім того, застосування інтерактивних методів, проектної діяльності та гри сприяло створенню атмосфери, яка заохочувала дітей до самостійного вивчення матеріалу і стимулювала їх до активної участі у навчанні.

Таким чином, результати експерименту підтвердили ефективність інтегрованого підходу до навчання в початковій школі. Учні, які навчалися за цим методом, показали значно вищі результати в засвоєнні матеріалу, виявляли більшу активність та зацікавленість у навчанні, а також розвивали більш комплексні навички, такі як критичне мислення, творчий підхід та

здатність до інтеграції знань. Це доводить, що інтегроване навчання є не тільки ефективним інструментом для покращення рівня знань учнів, але й сприяє їхньому загальному розвитку, підвищуючи їхню мотивацію та зацікавленість у навчальному процесі.

Висновки до II розділу

Проведення експериментального дослідження, зокрема констатувального і формувального етапів, дозволило виявити ключові аспекти організації інтегрованого навчання у мовній освіті молодших школярів, а також ефективність його впровадження в практику початкової школи. Розглянуті педагогічні умови та методики підтвердили, що інтеграція предметів значно покращує засвоєння матеріалу, активізує навчальний процес і сприяє комплексному розвитку дітей.

Констатувальний експеримент був спрямований на оцінку початкового рівня знань учнів за основними навчальними дисциплінами, зокрема з мови та літератури. Метою було виявити рівень підготовленості учнів до інтегрованого навчання і визначити базові показники для подальшого порівняння. Тестування включало оцінку знань з таких аспектів, як розуміння тексту, мовні навички, здатність до логічного мислення та творчого підходу до завдань. Проведення такого тестування дозволило не лише зафіксувати початковий рівень знань, але й побудувати базу для визначення динаміки змін у навчальному процесі. Важливо, що констатувальний експеримент дозволив встановити індивідуальні особливості учнів, що в подальшому допомогло адаптувати методику навчання до потреб і можливостей кожного учня.

Основною педагогічною умовою ефективності інтегрованого навчання є належне поєднання навчальних дисциплін таким чином, щоб вони взаємодіяли і доповнювали одна одну, сприяючи розвитку мовних, когнітивних і творчих здібностей учнів. Інтеграція знань з різних дисциплін у

контексті мовної освіти дозволяє створити більш комплексне розуміння матеріалу та глибше засвоєння знань. Це особливо важливо для молодших школярів, оскільки їхній розумовий розвиток потребує інтерактивних і динамічних форм навчання, які активізують пізнавальну діяльність та зацікавленість в процесі навчання. Впровадження інтегрованих уроків сприяє розвитку у дітей не тільки мовних навичок, але й навичок співпраці, здатності до аналізу та синтезу інформації, а також творчого підходу до вирішення проблем.

Модель впровадження інтегрованого навчання в мовній освіті була побудована з урахуванням таких аспектів, як міжпредметні зв'язки, розвиток критичного мислення та інтердисциплінарний підхід до вивчення мовних та літературних дисциплін. Інтеграція навчальних предметів дозволяє створювати ситуації для застосування мовних знань у різних контекстах, що в свою чергу сприяє розвитку мовної особистості учня. Впровадження таких уроків дозволяє знизити монолітність навчання і надати учням можливість застосовувати свої знання в реальних життєвих ситуаціях.

Формувальний експеримент, проведений після запровадження інтегрованого підходу до навчання, показав значні позитивні результати, що свідчать про високу ефективність такого методу. Основними результатами були покращення рівня засвоєння матеріалу, активізація пізнавальної діяльності учнів та підвищення їхнього інтересу до навчального процесу. Учні експериментальної групи, які навчались за інтегрованим методом, показали набагато кращі результати в порівнянні з учнями контрольної групи, що підтверджує позитивний вплив інтеграції предметів на успішність навчання. Вони продемонстрували високі результати в тестах з мови та літератури, а також більш глибоке розуміння матеріалу, зокрема в аспектах, де передбачалася інтеграція з іншими дисциплінами, такими як математика або природознавство.

Важливо відзначити, що інтегроване навчання сприяло розвитку таких ключових навичок, як критичне мислення, здатність до аналітичної роботи з

інформацією та творчий підхід до навчання. Учні стали більш самостійними в навчанні, проявляли більшу активність і ініціативу на уроках. Вони були здатні застосовувати набуті знання в нових контекстах, що є важливим індикатором високого рівня засвоєння матеріалу. Крім того, інтегроване навчання сприяло розвитку комунікативних навичок учнів, адже в процесі навчання активно використовувались групові форми роботи, проекти, що передбачали обговорення та колективну діяльність.

Отже, результати формувального експерименту підтвердили ефективність інтегрованого підходу до навчання. Вони засвідчили, що цей метод не лише покращує рівень засвоєння знань, але й сприяє розвитку важливих навичок, які потрібні для успішного навчання і соціалізації молодших школярів. Такий підхід дозволяє створити більш комплексну і ефективну систему освіти, яка враховує інтереси та потреби учнів, а також забезпечує високий рівень якості навчання.

ВИСНОВКИ

Магістерська робота була спрямована на дослідження інтегрованого навчання в початковій школі, зокрема в контексті мовної освіти. У результаті проведеного дослідження вдалося виявити важливі аспекти цього підходу, які безпосередньо впливають на формування ключових компетентностей у молодших школярів. Проаналізувавши сутність та концептуальні основи інтегрованого навчання, його методологічні підходи, а також результати експериментальної роботи, можна стверджувати, що інтеграція предметів у навчальний процес є надзвичайно ефективним інструментом для розвитку учнів, що відповідає сучасним вимогам до освітнього процесу.

Інтегроване навчання є підходом, що передбачає об'єднання навчальних дисциплін з метою формування у учнів цілісного бачення світу. В рамках початкової школи цей підхід має особливу важливість, адже допомагає створити умови для розвитку багатогранних умінь та навичок у молодших школярів. Інтеграція предметів дозволяє не лише забезпечити більш глибоке засвоєння матеріалу, але й сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей та міждисциплінарних знань. У порівнянні з традиційною методикою, яка фокусується на вивченні кожного предмету окремо, інтегроване навчання дає учням змогу бачити взаємозв'язки між різними аспектами знань і застосовувати їх у нових контекстах.

Концептуальним підґрунтям інтегрованого навчання є ідея створення умов для розвитку не лише предметних знань, а й міжпредметних зв'язків, що забезпечує більш повне розуміння навчальних матеріалів. Це дозволяє дітям краще адаптуватися до реального життя, де різні знання поєднуються та взаємодіють, і кожен урок стає частиною більш широкого контексту. У контексті мовної освіти інтеграція допомагає сформувати глибше розуміння мови, покращує навички спілкування, розвиток мовної творчості та здатність виражати свої думки через різні форми діяльності.

Мовна освіта є однією з основних складових загальної освіти в початковій школі, оскільки мова є основним засобом комунікації та пізнання навколишнього світу. Мовна освіта не лише дає знання граматики та лексики, але й формує ключові компетентності, які необхідні для успішного навчання та розвитку особистості дитини. У ході дослідження було виявлено, що мовна освіта відіграє важливу роль у формуванні таких компетентностей, як комунікативна, критичне мислення, здатність до самовираження, креативність та міжособистісна взаємодія. Ці компетентності є основою для подальшого навчання та розвитку дітей у різних сферах життя.

Особливе значення мовної освіти виявляється при інтеграції з іншими дисциплінами. Завдяки такій інтеграції учні мають змогу застосовувати мовні знання в різних контекстах, що робить їх навчання більш цілісним та значущим. Наприклад, мовна освіта, поєднана з математикою або природознавством, сприяє розвитку не лише мовних, а й когнітивних навичок, що в свою чергу підвищує рівень загального розвитку дітей.

Методологічні підходи до реалізації інтегрованого навчання передбачають використання різноманітних педагогічних методів і прийомів, що дозволяють ефективно поєднувати різні дисципліни. Вони включають використання міжпредметних зв'язків, проектної діяльності, проблемного навчання, інтерактивних методів та технологій, які стимулюють активну участь учнів у навчальному процесі. Важливим аспектом є використання колективної роботи та групових проектів, що дозволяє дітям працювати разом, застосовувати свої знання на практиці і взаємодіяти з іншими учнями.

Методологія інтегрованого навчання передбачає також розвиток творчого підходу до викладання, де вчитель не лише передає знання, але й створює умови для самостійного пошуку рішень, розвитку аналітичного і критичного мислення учнів. Інтеграція мовної освіти з іншими предметами дозволяє учням застосовувати мовні навички в реальних ситуаціях, що сприяє більш глибокому засвоєнню матеріалу.

Констатувальний експеримент був спрямований на виявлення початкового рівня знань учнів, зокрема з мови та літератури, і для цього були проведені тестування та діагностичні роботи. Завдання експерименту полягало в тому, щоб на початковому етапі дослідження отримати чітке уявлення про рівень готовності учнів до інтегрованого навчання та оцінити їхні початкові здібності в таких сферах, як мовлення, комунікація та розуміння тексту. Методика проведення констатувального експерименту включала використання різноманітних тестів, запитувальників та вправ, що дозволило сформулювати точні показники для подальшого порівняння.

Педагогічні умови для впровадження інтегрованого навчання включають створення навчального середовища, яке сприяє розвитку критичного мислення, активному залученню учнів до процесу навчання та застосуванню отриманих знань в реальних ситуаціях. У процесі експерименту була розроблена модель інтегрованого навчання, яка включала поєднання різних предметів у контексті мовної освіти. Ця модель передбачала, що навчання має бути міждисциплінарним, інтерактивним і зосередженим на розвитку мовних і когнітивних навичок, що дозволяє підвищити інтерес учнів до навчального процесу та сприяти більш глибокому засвоєнню матеріалу.

Формувальний експеримент, проведений в рамках дослідження, показав високий рівень ефективності інтегрованого підходу в мовній освіті молодших школярів. В результаті впровадження цієї методики, учні продемонстрували значне покращення в своїх навчальних досягненнях, зокрема в мовних і літературних дисциплінах. Тести, які проводились до і після впровадження інтегрованого підходу, виявили істотне підвищення результатів, що свідчить про ефективність нової методики навчання.

Одним з найбільш очевидних результатів стало збільшення активності учнів під час навчальних занять. Учні, які навчались за інтегрованою методикою, стали більш самостійними в процесі навчання, більш зацікавленими та здатними до креативного підходу при виконанні завдань. Це

підкреслює важливість інтеграції різних навчальних дисциплін, оскільки учні мають змогу бачити взаємозв'язки між різними предметами та застосовувати отримані знання в нових контекстах.

Інтегроване навчання не лише сприяє кращому засвоєнню теоретичного матеріалу, але й активно стимулює пізнавальну діяльність дітей. Учні розвивають здатність до самостійного аналізу, креативного мислення та вирішення складних завдань, що робить навчання більш цікавим та змістовним. Це дозволяє дітям краще орієнтуватися в отриманих знаннях, використовувати їх у реальних життєвих ситуаціях і підвищувати рівень самостійності в навчанні.

Позитивні результати формувального експерименту підтвердили, що інтегроване навчання є потужним інструментом для формування ключових компетентностей у молодших школярів. Цей підхід сприяє не лише покращенню знань, але й розвитку важливих навичок, таких як критичне мислення, здатність до самостійної роботи, уміння працювати в команді та застосовувати знання в різних життєвих ситуаціях. Інтегроване навчання дозволяє дітям розвиватися в комплексі, підготовлюючи їх до майбутніх академічних і соціальних викликів.

Загалом, інтеграція різних предметів та методів навчання робить процес навчання більш динамічним і цікавим, допомагаючи учням не лише здобувати знання, а й формувати важливі соціальні та особистісні навички, що є необхідними для успішного розвитку в сучасному світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арістотель як систематизатор античної філософії і логіки.
URL: https://studopedia.com.ua/1_265829_aristotel-yak-sistematizator-antichnoi-filosofii-i-logiki.html (дата звернення: 03.03.2025).
2. Актуальність інтегрованого навчання, історія розвитку та реалізація у сучасній школі.
URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/0015h5-ffa5.docx.html> (дата звернення: 03.03.2025).
3. Бардадим О. Інтегроване навчання.
URL: https://www.researchgate.net/publication/364652269_INTEGROVANE_NA_VCANNA_INTEGRATE_EDUCATION (дата звернення: 03.03.2025).
4. Бартків О., Семенов О. Інтегроване навчання дітей дошкільного віку (навчально-методичні рекомендації). Луцьк: «Ю. Мажула», 2022. 52 с.
URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21125/1/Intehr_navchannia.pdf (дата звернення: 03.03.2025).
5. Биков В.Ю Литвинова С.Г Мельник О.М. Ефективність навчання з використанням електронних освітніх ігрових ресурсів у початковій школі. Інформаційні технології і засоби навчання, 2017, Том 62, №6. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/709665/1/10-Ефективність%20навчання%20з%20ЕОІР-%20ІТЗН.pdf?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).
6. Білянська М.М. Розвиток інтегрованого навчання в історії української та зарубіжної школи і педагогіки. Репозитарій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка: Главная страница.
URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/14269/1/Bilianska.pdf> (дата звернення: 03.03.2025).
7. Вікторія Поберецька. Впровадження інтегрованого навчання в початковій освіті: зарубіжний досвід. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. 2020. № 3. С. 125-132.

URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.3.2020.219103> (дата звернення: 03.03.2025).

8. Вінницька Н. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів. DSpace Repository: Home. URL: <https://library.vspu.net/server/api/core/bitstreams/c494fd87-2e35-4e70-8094-fecd600848eb/content> (дата звернення: 03.03.2025).

9. Гільберг Т. Г. Навчально-методичний посібник. Нова українська школа: методика навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 1-2 класах складів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу. Київ: Тенеса, 2019. 256 с.

10. Головка М. В. Планування та організація педагогічного експерименту. Математика в школі. 2006. № 3. С. 28-31. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738825/1/94.pdf> (дата звернення: 03.03.2025).

11. Гриньова М. В., Губарь О. Г. Формування мовленнєвої компетентності молодших підлітків в інклюзивному навчальному середовищі основної школи (перехідному етапі НУШ) : навч.-метод. посіб. Полтава: Астроя, 2021. 273 с.

12. Джон Дьюї Біографія, теорії та внески. URL: https://ua.thpanorama.com/articles/psicologa/john-dewey-biografa-teoras-y-aportaciones.html?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

13. Деркач М.Г. Сутність інтегрованого навчання. Бібліотека методичних матеріалів. URL: <https://vseosvita.ua/library/tema-sutnist-integrovanogo-navcanna-81683.html> (дата звернення: 03.03.2025).

14. Добровольська Л.Н., Чорновіл В.О. «Інтеграція навчальних предметів в початковій школі як ефективна форма навчання молодших школярів»: Матеріали інтернет-семінару. Черкаси: Видавництво КНЗ «Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради», 2017. 183 с.

15. Дубасенюк О. Особливості інтегрованого навчання в початковій школі Польщі та роль учителя в умовах освітніх змін. Педагогічні дослідження Житомирського державного університету імені Івана Франка. URL: https://library.zu.edu.ua/doc/polonistyka/14/polonistyka_14-73-80.pdf (дата звернення: 03.03.2025).

16. Експериментальне дослідження в системі методів лінгводидактичного та методичного дослідження. Викладання мов у вищих навчальних закладах. 2021. № 38. URL: <https://doi.org/10.26565/2073-4379-2021-38-13> (дата звернення: 03.03.2025).

17. Жигора І. В. Реалізація компетентнісного підходу під час формування в молодших школярів навичок мовних розборів. Освітній вимір. 2016. Т. 47. С. 100-106. URL: <https://doi.org/10.31812/educdim.v47i0.2438> (дата звернення: 03.03.2025).

18. Інтегроване навчання: зміна сенсу освіти та виклик для вчителів. Освіта.UA. URL: https://osvita.ua/school/method/85062/#google_vignette (дата звернення: 03.03.2025).

19. Ідея гармонійного виховання Песталоцці. Його теорія елементарної освіти та методика початкового навчання. Дослідження історії педагогіки України. Studwood. URL: https://studwood.net/2419944/pedagogika/ideya_garmoniynogo_vihovannya_pestalotstsi_yogo_teoriya_elementarnoyi_osviti_metodika_pochatkovogo_navchannya?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

20. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 1). Нова українська школа. Веб-ресурс НУШ. URL: <https://nus.org.ua/2017/08/15/integrovane-navchannya-tematychnyj-i-diyalni-snyj-pidhody-chastyna-1/> (дата звернення: 03.03.2025).

21. Інтегроване навчання: тематичний і діяльнісний підходи (Частина 2). Нова українська школа. Веб-ресурс НУШ.

URL: <https://nus.org.ua/2017/08/19/integrovane-navchannya-tematychnyj-i-diyalni-snyj-pidhody-chastyna-2/> (дата звернення: 03.03.2025).

22. Інтегрований підхід до розвитку особистості молодшого школяра шляхом впровадження інноваційної програми всебічного розвитку дитини «Крок за кроком». URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/001abq-6f49.docx.html> (дата звернення: 03.03.2025).

23. Ковальова С.В. Методика організації констатувального експерименту з дослідження проблеми розвитку творчої активності вчителів музики в системі підвищення кваліфікації. URL: <https://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/185> (дата звернення: 03.03.2025).

24. Коханко О.Г. Історичні аспекти розвитку інтегрованого підходу в освіті. Серія 17. Теорія і практика навчання та виховання. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/31882/Kohanko.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 03.03.2025).

25. Кузьма-Качур М. І. Горват М. В. Гонак Т. В. Становлення процесу інтегрованого навчання в початковій школі. Міжнародний науковий журнал «Освіта і наука». Випуск 1(34), 2023. URL: <https://msu.edu.ua/educationandscience/wp-content/uploads/2023/08/СТАНОВЛЕННЯ-ПРОЦЕСУ-ІНТЕГРОВАНОВОГО-НАВЧАННЯ-В-ПОЧАТКОВІЙ-ШКОЛІ.pdf> (дата звернення: 03.03.2025).

26. Ларіонова Н. Б., Стрельцова Н. М. Інтегративний підхід: актуальність, сутність, особливості впровадження в умовах початкової школи: навчально-методичний посібник. Харків: «Друкарня Мадрид», 2018. 76 с.

27. Леонардо да Вінчі як видатний представник філософії епохи Відродження реферат. URL: https://otherreferats.allbest.ru/philosophy/00233020_0.html?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

28. Лук'янець О.Л. Констатувальний експеримент: ознаки, можливості та проблеми проведення. Наукові здобутки студентів Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти. Наукові здобутки студентів Факультету психології, соціальної роботи та спеціальної освіти. URL: <https://studscientist.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/54> (дата звернення: 03.03.2025).

29. Методика констатувального етапу експерименту. Науковий портал. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/2-1-metodyka-konstatuvalnoho-etapu-eksperymentu/> (дата звернення: 03.03.2025).

30. Мороз П., Мороз І. Інтегроване навчання історії в 5-9 класах: стан практики та перспективи. *Ukrainian Educational Journal*. 2021. № 3. С. 66-77. URL: <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-3-66-77> (дата звернення: 03.03.2025).

31. Москаленко Д.В. Формування комунікативної компетентності молодших школярів у процесі навчання української мови. Факультет дошкільної та початкової освіти. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/18065/1/Moskalenko.pdf> (дата звернення: 03.03.2025).

32. Никитюк К.В. Організація інтегрованого навчання в початковій школі на уроках «Я досліджую світ». URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01007sev-b047.docx.html> (дата звернення: 03.03.2025).

33. Організація дослідження та методика проведення констатувального експерименту. Науковий портал. Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/2-2-orhanizatsiya-doslidzhennya-ta-metodyka-provedennya-konstatuvalnoho-eksperymentu/> (дата звернення: 03.03.2025).

34. Організація і проведення експерименту. StudFiles. URL: <https://studfile.net/preview/9137060/page:11/> (дата звернення: 03.03.2025).

35. Остапйовська І., Мельник Ю. Ефективність інтегрованопредметного підходу у навчанні математики молодших школярів в умовах Нової української школи. Педагогічний поступ: матеріали І Всеукраїнського круглого столу (Луцьк, 15 листопада 2021 р.) Луцьк: ФОП Іванюк В. П., 2021. С. 107-110.

36. Павленко О.М. Формування мовленнєвої компетентності молодших школярів на уроках української мови. Освітній проект «На Урок» для вчителів.
URL: <https://naurok.com.ua/formuvannya-movlennevo-kompetentnosti-molodshih-shkolyariv-na-urokah-ukra-nsko-movi-243537.html> (дата звернення: 03.03.2025).

37. Паламарчук Т.О. Актуальність інтегрованого навчання, історія розвитку та реалізація у сучасній школі. Бібліотека методичних матеріалів.
URL: <https://vseosvita.ua/library/aktualnist-integrovanogo-navcanna-istoria-rozvitku-ta-realizacia-u-sucasnij-skoli-30480.html> (дата звернення: 03.03.2025).

38. Педагогічний експеримент: констатувальний, формувальний. StudFiles.
URL: <https://studfile.net/preview/7081838/page:5/> (дата звернення: 03.03.2025).

39. Педагогічні погляди Платона.
URL: https://allref.com.ua/uk/skachaty/Pedagogichni_poglyadi_Platona?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

40. Поберецька В. Упровадження в педагогічних коледжах педагогічних умов та моделі підготовки вчителів початкової освіти до інтегрованого навчання учнів. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології
URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/20-1.pdf> (дата звернення: 03.03.2025).

41. Поліщук Н. А., Камінська В. В. Інноваційні освітні підходи до навчання дітей нового покоління : зб. наук.- метод. праць учасників

фестивалю освітніх інновацій (15 червня 2022 р., м. Луцьк). Луцьк: Волинський ІІПО, 2022. 196 с.

42. Пометун О. Гупан Н. Методологія створення інтегрованого курсу з історії та громадянської освіти для 5-го класу. Проблеми сучасного підручника. URL: <https://ipvid.org.ua/index.php/psp/article/view/196/204> (дата звернення: 03.03.2025).

43. Радуль О., Прибора Т. Інтегроване навчання в його історичному розвитку. Академічні нотатки. Серія: Педагогічні науки. 2024. Том 1, № 213. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2024-1-213>-(дата звернення: 03.03.2025).

44. Саліванова М. В. Система організації інтегрованого навчання при вивченні шкільного курсу історії. URL: <https://naurok.com.ua/sistema-organizaci-integrovanogo-navchannya-pri-viv-chenni-shkilnogo-kursu-istori-426409.html> (дата звернення: 03.03.2025).

45. Свіршко С.Ю. Розвиток критичного мислення учнів початкової школи в умовах сучасного медіасередовища. DSpace Home. URL: https://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/13142/Svirshko_pedfa k_2020.pdf?sequence=1&utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

46. Семеренко О.О. Шляхи реалізації інтегрованого навчання в початковій школі через технологію Inquiry based learning. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01009tem-24da.docx.html> (дата звернення: 03.03.2025).

47. Собко В. Формування мовно-мовленнєвої компетентності здобувачів початкової освіти: методичні аспекти. Вісник Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. 2024. Т. 3, № 56. С. 118-126. URL: <https://doi.org/10.31376/2410-0897-2024-3-56-118-126> (дата звернення: 03.03.2025).

48. Соха Н.І. Впровадження інтегрованого підходу в освітній процес початкової школи. Інтегровані уроки.

URL: <https://naurok.com.ua/vprovadzhennya-integrovanogo-pidhodu-v-osvitniy-proces-pochatkovo-shkoli-180483.html> (дата звернення: 03.03.2025).

49. Сократичний діалог основні принципи і моделі використання. yak.koshachek.com.

URL: https://yak.koshachek.com/articles/sokratichnij-dialog-osnovni-principi-i-mo-del.html?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

50. Соловей Л.Ю. Педагогічні погляди Фрідріха Фрєбеля. URL: https://vseosvita.ua/library/pedagogicni-pogladi-fridriha-frobela-lekcia-185472.html?utm_source (дата звернення: 03.03.2025).

51. Суржук Т., Ткачук О. Розвиток вербальних та комунікативних компетентностей у початкових класах за допомогою регіональних історичних навчальних матеріалів. Педагогіка формування творчої особистості в закладах вищої та середньої освіти. 2019. Т. 63, № 1. С. 152-157. URL: <https://doi.org/10.32840/1992-5786.2019.63-1.31> (дата звернення: 03.03.2025).

52. Теорія та методологія НПД: Педагогічний експеримент. Система електронного забезпечення навчання ЗНУ. URL: <https://moodle.znu.edu.ua/mod/page/view.php?id=491797> (дата звернення: 03.03.2025).

53. Ткаченко С. Констатуючий етап експерименту з формування етичної компетентності майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін. Humanities science current issues. 2020. Т. 4, № 28. С. 161-166. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.4/28.208828> (дата звернення: 03.03.2025).

54. Формування ключових компетентностей молодих школярів у контексті викликів сьогодення. URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01003v25-3162.docx.html> (дата звернення: 03.03.2025).

55. Формування компетентностей молодших школярів у освітньому процесі роботи вчителя.

URL: <https://vseosvita.ua/library/embed/01002pm3-17cd.doc.html> (дата звернення: 03.03.2025).

56. Цвинда З.І. Методичний посібник. Інтегроване навчання дієвий засіб формування мотивації учіння молодших школярів. Освітній проект «На Урок» для вчителів. URL: <https://naurok.com.ua/metodichniy-posibnik-integrovane-navchannya-dieviy-zasib-formuvannya-motivaci-uchinnya-molodshih-shkolyariv-94277.html> (дата звернення: 03.03.2025).

57. Швардак М. Організація та методика проведення експериментальної перевірки ефективності впровадження системи підготовки майбутніх керівників ЗЗСО до технологічного прикладного педагога. URL: https://www.researchgate.net/publication/362801903_ORGANIZACIA_TA_METODIKA_PROVEDENNA_EKSPERIMENTALNOI_PEREVIRKI_EFEKTIVNOSTI_VPROVADZENNA_SISTEMI_PIDGOTOVKI_MAJBUTNIH_KERIVNIKIV_ZZSO_DO_ZASTOSUVANNA_TEHNOLOGIJ_PEDAGOGICNOGO_MENEDZMENTU (дата звернення: 03.03.2025).

58. STEM-освіта. Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://imzo.gov.ua/stem-osvita/> (дата звернення: 03.03.2025).

59. Banegas, D. L., Zappa-Hollman, S. (Eds.) The Routledge Handbook of Content and Language Integrated Learning. London–New York: Routledge, 2023. 514 p.

60. Brown, H. D. Principles of Language Learning and Teaching. New York: Longman, 2007. 354 p.

61. Bruner, J. S. The Culture of Education. Cambridge: Harvard University Press, 1996. 224 p.

62. Coyle, D., Hood, P., Marsh, D. CLIL: Content and Language Integrated Learning. Cambridge: Cambridge University Press, 2010. 184 p.

63. Genesee, F., Richards, J. C. Educating Second Language Children: The Whole Child, the Whole Curriculum, the Whole Community. Cambridge: Cambridge University Press, 1994. 376 p.
64. Lightbown, P. M., Spada, N. How Languages Are Learned. Oxford: Oxford University Press, 2013. 264 p.
65. Mehisto, P., Marsh, D., Frigols, M. J. Uncovering CLIL. Oxford: Macmillan, 2008. 247 p.